

LUNDS UNIVERSITET
Centrum för Teologi och Religionsvetenskap
Nya Testamentets exegetik med grekiska
TEO K51, Teologi: Examensarbete för kandidatexamen, 15hp
Handledare: Tobias Hägerland
Examinator: Johan Adetorp

Den mirakelgörande Messias

En undersökning av underverkens roll i Matteus skildring av Jesus som
den judiske Messias

Johannes Imberg
Uppsatsen lades fram: 2011-05-31

Abstract

For the early Jesus movement Jesus' messianic identity was of great importance. This description of Jesus as the Messiah is something that permeates the whole Gospel of Matthew. In Mt 8-9, Matthew has a massive depiction of Jesus' immense power through the stories of nine miracles. It is the portrayal of this miracle-working Messiah I examine in this essay.

It is generally accepted that a Messiah who would cast out demons and heal people from diseases was not expected. At the same time the Gospel of Matthew testifies of being written by a Jewish author in a Jewish context. So, what role do the miracles play in Matthew's description of Jesus as the Messiah? In what way was Matthew's presentation of Jesus as the miracle-working Messiah relevant in his Jewish context? And how is the prophecy which is quoted in Matthew 8:17 used to confirm Jesus' healing ministry?

In my investigation I have found that a general expectation of healing in the eschatological kingdom of God may have constituted a factor of recognition in Matthew's description. Moreover, there were some expectations of miracles in the tradition associated with an eschatological prophet and it is even possible to find indications of miracles in texts about the Davidic shepherd king, inspired by Ez 34. To this, Matthew inserts evidence from Scripture and by a skillful interpretation process he delineates Jesus as a miracle-working Messiah. My conclusion is that the tradition and understanding of Scripture was enough for Matthew to present a miracle-working Messiah who was rationally supported and relevant in his Jewish context.

Keywords: Mirakel, Helande, Messianska underverk, Messias, Matt 8-9, Jes 53:4, 4Q521.

Den mirakelgörande Messias

1. Inledning	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Syfte, avgränsning och frågeställning	4
1.3 Teori och metod	5
1.4 Material	6
1.5 Disposition	7
2. Matteusevangeliet och dess messianska fokus	7
2.1 Matteusevangeliets tillkomstmiljö	7
2.2 Matteusevangeliets messianska fokus	8
2.3 Översikt Matt 8-9	10
3. Judiska messiasförväntningar	11
3.1 Introduktion	11
3.2 Messias, en kung av Davids ätt	13
3.3 Messias, en eskatologisk präst	14
3.4 Messias, en eskatologisk profet	15
3.5 Messias, en himmelsk man	16
3.6 Sammanfattning	16
4. Förväntningar på helande?	17
4.1 En relevant messiasskildring?	17
4.2 Intresset för mirakel	18
4.3 Två försök att finna anknytningar till en mirakelgörande Messias	19
4.3.1 Exorcisten Salomo	19
4.3.2 En eskatologisk profet	20
4.4 Helande i det messianska riket	22
4.5 Jesus förkunnelse om Guds rike	26
4.6 Sammanfattning	27
5. Mirakelberättelserna i kap 8-9	27
5.1 Överblick	27
5.2 Matt 8:1-16	28
5.3 Matt 8:17 och Jes 53:4	29
5.3.1 Den lidande tjänaren	29
5.3.2 Matteus översättning	31
5.3.3 En uppfyllelse av Skriften	34
5.4 Iakttagelser i Matt 8:18-9:34	36
5.5 Matt 9:35-36, en sammanfattning	37
5.6 Matt 8-9, en grund för Matt 11 och dess anknytning till 4Q521	38
6. Sammanfattning och slutsats	42
6.1 Sammanfattning	42
6.2 Slutsats	43
7. Litteraturförteckning	46

Den mirakelgörande Messias

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Då man läser evangelierna möter man Jesus som en oerhört levande karaktär. Det är inte ett porträtt från endast en vinkel som lyfts fram, utan ett galleri med tavlor som skildrar en och samme Jesus från olika perspektiv och vinklar. Ett slående drag som återkommer är den vikt som läggs vid Jesus helandetjänst och den nära förbindelse som denna verkar ha med identifierandet av honom som den judiske Messias. Detta har fångat mitt intresse.

Det fanns i den tidiga jesusrörelsen en nära koppling till de judiska trosföreställningarna. Även om detta samband inte upplevs lika tydligt idag är det så att kristendomen har fått sitt namn från ordet Kristus, vilket är en grekisk översättning av det hebreiska ordet משיח [Messias]. Denna benämning av Jesus har sitt ursprung i den allra tidigaste jesusrörelsen och användandet pekar på hur central denna aspekt av Jesus var för de första jesustroende. Det är omöjligt att läsa Nya testamentet utan att komma i kontakt med messiasbegreppet.

Eftersom kristendomen uppstod som en rörelse inom judendomen, och den stora skillnaden var just uppfattningen om Jesus var Messias eller inte, är det inte helt förvånande att vi i de första skrifterna från den tidiga jesusrörelsen finner en tydlig argumentation för Jesus messianska identitet. Jesus beskrivs som Messias i alla evangelierna och tydligast framträder detta kanske i Matteusevangeliet. I Matt 8-9 har Matteus en massiv skildring av Jesus oerhörda makt, bestående av nio mirakelberättelser. Det är skildringen av denne mirakelgörande Messias som jag undersöker i den här uppsatsen.

1.2 Syfte, avgränsning och frågeställning

Mitt syfte är att undersöka underverkens roll i framställningen av Jesus som Messias. Det har ofta framhållits att Jesus inte alls svarade mot de messiasförväntningar som fanns i judendomen under andra templets tid. I synnerhet menar man att detta gäller hans helandetjänst, där det är allmänt vedertaget att en sådan Messias inte förväntades.¹ Med tanke

---

¹ Novakovic, Lidija, *Messiah, the Healer of the Sick: A Study of Jesus as the Son of David in the Gospel of Matthew* (WUNT II.170; Tübingen: Mohr Siebeck, 2003), 1,77; Kvalbein, H., "The Wonders of the End-Time: Metaphoric Language in 4Q521 and the Interpretation of Matthew 11.5 par." *JSP* 18 (1998), 106; Charlesworth, J.H., "The Son of David: Solomon and Jesus (Mark 10.47)" i P. Borgen och S. Giversen (red.), *The New Testament and Hellenistic Judaism* (Århus: Aarhus University Press, 1995), 77.

på Nya testamentets stora messianska betoning av Jesus är det något uppseendeväckande. Detta har väckt en nyfikenhet hos mig och i denna uppsats undersöker jag därför på vilket sätt Matteus kan anses ha försökt skildra Jesus som den utlovade Messias genom beskrivningen av honom som en mirakelgörare. Speciellt spännande är det eftersom Matteus i 8:17 menar att Jesus uppfyllde en av Gamla testamentets profetior genom att bota sjuka och driva ut demoner.

Messiasförväntan under Jesus tid var inte monolitisk, utan bestod av en stor mångfald. I uppsatsen undersöker jag vilka strängar i lyran av messianska förväntningar som Matteus kan anses ha spelat på. Jag avgränsar arbetet genom att primärt undersöka Matt 8-9, som innehåller ett koncentrat av Jesus helandetjänst, såsom den beskrivs i Matteusevangeliet. Särskilt noggrant analyserar jag Matt 8:17 och de tre mirakelberättelser som skildras i direkt anslutning före. Avgränsningen sker också genom att jag primärt arbetar med utombibliska texter som på olika sätt kan ha relevans då det gäller en messiansk helandetjänst.

Mina frågeställningar är följande:

- Vilken roll spelar Jesus underverk i Matteus skildring av honom som den judiske Messias?
- På vilket sätt var Matteus framställning av Jesus som den mirakelgörande Messias i Matt 8-9 relevant i sin judiska kontext?
- Hur används den profetia som citeras i Matt 8:17 för att bekräfta Jesus helandetjänst?

1.3 Teori och metod

Oavsett varifrån författaren till Matteusevangeliet fått sitt material, är det uppenbart att han arbetat med framställningen av materialet för att bygga upp en dramatisk skildring, skapa en helhet och föra fram sitt budskap. Matteusevangeliet är känt för sin organiserade struktur och teologi.² Det borde således vara så att Matteus har en tanke med att skildra Jesus som en mirakelgörande Messias. Uppfattningen att Matteus skildring av Messias som en som utför underverk enbart är en kristen utveckling, som tydligt är åtskild från judisk uppfattning, är inte helt hållbar om man tänker på den tydliga tendens som Matteus har att skildra hela Jesus liv som ett uppfyllande av Skriften och den man väntat på. I sin judiska kontext, till sin judiska läsekrets, måste Matteus presenterat något som på ett eller annat sätt var relevant för dem. Detta utgör i det närmaste en teoretisk utgångspunkt för min uppsats, vilket jag kommer att belysa ytterligare i kap 2 där jag redogör för Matteusevangeliets syfte och tillkomstmiljö.

---

² Novakovic, *Messiah*, 1.

Till uppsatsens teori hör dessutom att jag, då jag använder begreppet Messias, utgår från samma definition som John J. Collins och syftar på en eskatologisk person som ibland, men inte med nödvändighet alltid benämns משיח i de antika skrifterna. Det hebreiska ordet משיח betyder *smord* och refererar i de hebreiska skrifterna inte med nödvändighet till en eskatologisk person. Det motsatta gäller däremot också, att en text kan handla om den eskatologiske Messias utan att begreppet משיח används.³

Metoden jag arbetar utifrån är en komparativ motivhistorisk metod. Detta innebär att jag, för att besvara frågeställningen, jämför motiv av en mirakelgörande Messias i Matteus kap 8-9 med relaterade motiv i samtida judisk litteratur. Jag ämnar inte gå in på historiciteten utan kommer att arbeta med Matteusevangeliet som litterärt verk i dess nuvarande form. Dock bortser jag inte från det slutgiltiga arbete som skett med texten. Det är för mig inte bara en text utan upphovsman, utan en medvetet framarbetad produkt. Det är uppenbart att Matteus på ett eller annat sätt uppfattar det som att det utifrån hans berättelse gick att förstå att Jesus var den efterlängtrade Messias. Metoden leder mig att jämföra delar av Matteusevangeliet med relevanta judiska skrifter som berör någon form av messiasförväntan. Därför kommer jag att leta efter anknytningspunkter som Matteus velat anspela på med sina mirakelskildringar i Matt 8-9.

1.4 Material

De huvudsakliga primärkällorna till detta arbete är Matteusevangeliet, Jesaja (både MT och LXX), de judiska pseudepigrafiska skrifterna, samt texter från Qumran. Alla citerade texter från Gamla och Nya testamentet är mina egna översättningar av grundspråket. I arbetet med övriga primärkällor har jag använt mig av översättningar, med undantag av ett avsnitt i Salomos psalmer där jag bedömt det som viktigt att resonera kring de språkliga detaljerna.⁴ När det gäller de judiska pseudepigrafiska texterna finns de i engelsk översättning samlade i *The Old Testament Pseudepigrapha Vol I & II*,⁵ vilket är det verk som jag genomgående använt mig av i mitt arbete. Härefter förkortas detta verk enligt gängse förkortning *OTP I* respektive *OTP II*.

Förutom primärkällorna har jag använt mig av sekundärlitteratur som berör Matteusevangeliet, messiasförväntningar och underverk i judisk kontext. Bland dessa vill jag

---

³ Collins, John J., *The Scepter and the Star: Messianism in Light of the Dead Sea Scrolls* (2 uppl.; Grand Rapids: Eerdmans, 2010), 16-18.

⁴ Jag har då använt mig av den grekiska texten i *Psalms of Solomon* (H. E. Ryle and M. R. James; Cambridge: Cambridge University Press, 1891).

⁵ J.H. Charlesworth ed., (Peabody: Hendrickson Publishers, 2009).

framförallt nämna *Messiah - the Healer of the sick?* av Lidija Novakovic och *Isaiah's Christ in Matthew's Gospel* av Richard Beaton. Novakovic undersöker länken mellan Jesus helandetjänst och benämningen av honom som Messias. Hon arbetar framförallt med benämningen av Jesus som *Messias, Davids son*, och gör jämförelser med samtida judiska skrifter. Hennes slutsats är att Matteus, utifrån övertygelsen att Jesus var Messias, genom en midrashisk tolkning av Gamla testamentet försöker knyta Jesus underverk till hans davidiska identitet. Beaton å sin sida arbetar med de citat som Matteus infogat från Jesajas bok. Han undersöker hur Matteus arbetat med texterna och argumenterar för att citaten har en betydelse både på narrativ och teologisk nivå. Hans slutsats är att bibeltexterna var centrala för Matteus förståelse av Jesus och att Matteus gjort medvetna val av texter och översättningsalternativ.

Då det varit relevant för min förståelse av primärkällorna har jag även använt mig av kommentarlitteratur.

1.5 Disposition

Eftersom mitt syfte är att undersöka underverkens roll i skildringen av Jesus som Messias kommer jag inledningsvis att i kap 2 beskriva Matteusevangeliet och dess messianska fokus. I detta kapitel kommer jag att presentera ståndpunkter om Matteus syfte med sitt evangelium, vilka utgör en grund för min argumentation i uppsatsen. Det verkar troligt att Matteus ville skildra en messiasgestalt som på ett eller annat sätt var relevant för sin samtid. Utifrån beskrivningen av Matteusevangeliet kommer jag att skriva något om grundläggande strukturer i de judiska messiasförväntningarna på Jesus tid. Jag kommer även att lyfta fram texter från andra templets judendom som kan vara av relevans då vi talar om en helande Messias. Därefter återvänder jag till Matteusevangeliet med speciellt fokus på Matt 8:1-17 och undersöker hur mirakelberättelserna användes av Matteus för att skildra Jesus som den judiske Messias.

2. Matteusevangeliet och dess messianska fokus

2.1 Matteusevangeliets tillkomstmiljö

Det är nog uppenbart för alla läsare av Matteusevangeliet att författaren presenterar Jesus i en judisk kontext. Evangeliets karaktär vittnar om att författaren var en jesustroende jude, som skrev i ett judiskt sammanhang till en övervägande judisk kristen publik. Verkets litterära skicklighet tyder på att det är en individ som ligger bakom den slutgiltiga formen av

evangeliet.⁶ Mycket pekar på en jude i slitningar, en jude som befinner sig i en judisk kontext men som samtidigt inser att många av hans eget folk inte upptäckt den han menar vara judarnas Messias. Vid den tid då evangeliet skrivs verkar skilsmässan mellan kristendom och judendom inte ha varit speciellt definitiv. Enligt France, som bygger på Stendahl, är Matteusevangeliet ett bevis på en mycket smidigare övergång från judendom till kristendom än vad som ofta utmålas.⁷

Evangeliets judiska karaktär blir tydlig exempelvis genom att det vid ett flertal tillfällen infogas judiska traditioner och arameiska ord utan förklaring. Bland annat nämns *tefillin* i Matt 23:5, begravnings seder i 23:27 och sabbatsproblem i 24:20 och de transkriberade arameiska orden *ῥακά* i 5:22, *μαμωνᾶ* i 6:24 och *κορβανᾶν* i 27:6. Kombinationen av en god grekiska och semitismer pekar på en jude med god kunskap om grekiska som skriver i en miljö där semitismer vore naturliga. Författaren, som jag utifrån Matteusevangeliets rubrik benämner Matteus, verkar tänka på ett judiskt sätt, vara skicklig i judiskt midrashiskt tänkande och ha en apokalyptisk tankegång.⁸ Adrian M. Leske menar att sättet som Matteus integrerade de profetiska texterna in i sitt evangelium visar att han som författare var väl förtrogen med deras ursprung, sammanhang och hur de tolkats, men också att han förväntade sig att hans läsare hade denna kunskap.⁹ Evangeliet verkar i första hand vara skrivet som en undervisande text om vem Jesus är och vad det innebär att leva som lärjunge. I beskrivningen av Jesus återfinns hela tiden argumentationen för att Jesus är den judiske Messias, vilket jag behandlar i nästa avsnitt. Denna argumentation är säkerligen tänkt att vara hållbar både för den som redan är troende och den som ännu inte är det.

2.2 Matteusevangeliets messianska fokus

Genom orden ”Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ υἱοῦ Δαυὶδ”¹⁰ [Skildringen av Davids son Jesus Kristus släkt] i evangeliets första vers sätts agendan för det som Matteus vill förmedla. Syftet med den efterföljande släkttavlan är att placera Jesus i ett messianskt sammanhang och många uppfattar släkttavlan som en nyckel för hela evangeliet.¹¹ Enligt den kan Jesus med

---

⁶ France, R. T., *Matthew: Evangelist and Teacher* (Eugene: WIPF and STOCK Publishers, 2004), 77-78; Beaton, Richard, *Isaiah's Christ in Matthew's Gospel* (SNTSMS 123; Cambridge: Cambridge University Press, 2002), 9.

⁷ France, *Teacher*, 70-88, 101.

⁸ France, *Teacher*, 91-97, 105.

⁹ Leske, Adrian M., ”Isaiah and Matthew: The Prophetic Influence in the First Gospel” i Bellinger, William H. och Farmer William R. (ed.) *Jesus and the suffering servant: Isaiah 53 and Christian origins* (Harrisburg: Trinity Press International, 1998), 152.

¹⁰ Matt 1:1.

¹¹ Novakovic, *Messiah*, 11; Chae, Young S., *Jesus as the eschatological Davidic shepherd: Studies in the Old Testament, Second Temple Judaism and in the Gospel of Matthew* (WUNT II. 216; Tübingen: Mohr Siebeck, 2006), 279.

rätta sägas vara Davids son och för en läsare i en judisk kontext sänder det uppenbara signaler om vad det kan innebära - Jesus kan vara Messias.

Omedelbart efter släkttavlan följer fem scener med ett tydligt eko från berättelser i Gamla testamentet.¹² Exempelvis finns det en tydlig likhet mellan skildringen av Herodes misslyckade försök att döda den nyfödde judiske kungen och faraos misslyckade försök att döda israeliternas befriare. En av de tydliga komponenterna i Matteus berättelse är förekomsten av πληρώω [uppfylla].¹³ Matteus vill teckna Jesus som större än David och uppfyllaren av Skriftens profetior.¹⁴

Genom hela Matteusevangeliet finner vi hur Matteus använder Gamla testamentets texter som ett ramverk och en grund för det som sägs.¹⁵ För att skildra aspekter av Jesus identitet citerar Matteus vid flertalet tillfällen från Gamla testamentet och gör detta mer genomgående än de andra evangelierna.¹⁶ Han har med fyrtio explicita citat och tjugoen implicita citat, samt dessutom en mängd anspelningar genom sitt sätt att berätta.¹⁷ Förutom denna mängd citat och anspelningar på Gamla testamentet sammanfattar Matteus vid totalt tio tillfällen vad Jesus har gjort genom att introducera ett avsnitt från Skriften genom sin välkända ordalydelse att något skett *för att det som sagts genom profeten skulle uppfyllas*.¹⁸ Genom att klä Jesus handlande i gammaltestamentliga termer, begrepp och anspelningar etablerar Matteus Jesus som en trovärdig budbärare från Gud. Genom citaten bygger han upp både sin och Jesus trovärdighet och auktoritet.¹⁹ Dale C. Allison skriver: "If it is true that Jesus was, for Matthew, the hermeneutical key to unlocking the religious meaning of the Jewish Bible, it is also true that the Jewish Bible was for him the hermeneutical key to unlocking the religious meaning of Jesus."²⁰

Genom sin härkomst och sin gärning uppfyller Jesus tre centrala element av Guds löfte till David i 2 Sam 7, nämligen: att han är en kunglig person, att han står i en fader-son relation med Gud och att han står för en långvarig davidisk dynasti.²¹ Som jag kommer att redogöra för i nästa kapitel är detta en väldigt grundläggande förväntan på Messias. Från Matteus

---

¹² Matt 1:18-25; 2:1-12; 2:13-15; 2:16-18; 2:19-23.

¹³ Beaton, *Isaiah's Christ*, 18.

¹⁴ Se Matt 12:6, 41-42.

¹⁵ Beaton, *Isaiah's Christ*, 17.

¹⁶ Beaton, *Isaiah's Christ*, 5.

¹⁷ Beaton, *Isaiah's Christ*, 17.

¹⁸ Matt 1:22-23; 2:15; 2:17-18; 2:23; 4:14-16; 8:17; 12:17-21; 13:35; 21:4-5; 27:9-10. Formuleringen varierar något. Tydliga likheter till denna formulering finns dessutom i 13:14; 26:54; 26:56.

¹⁹ Beaton, *Isaiah's Christ*, 32-33.

²⁰ Allison, Dale C., *The New Moses: a Matthean typologi* (Minneapolis: Fortress Press, 1993), 289.

²¹ Novakovic, *Messiah*, 11.

perspektiv är Jesus den som judarna länge har väntat och det är uppenbart att han kände till vilka förväntningar som fanns på Jesus tid.²² När frågan kommer i Matt 16 om vem Jesus är, råder det hos läsaren ingen tveksamhet om frågans vikt. Det råder heller ingen tvekan om svaret och att det är rätt svar som Petrus ger, då han svarar att Jesus är Messias den levande Gudens son. Matteus vilja att presentera Jesus som judarnas utlovade befriare, deras Messias, är något som genomsyrar hela evangeliet från början till slut.

Det är min intention att i den här uppsatsen undersöka vilken roll Jesus underverk spelar i skildringen av honom som Messias. Apropos Jesus messianska identitet skriver John J. Collins att ”(---) new meanings of the word ‘messiah’ cannot be coined at will”²³, och menar därmed att det inte gick att presentera en Messias som inte passade in i någon av de förväntningar som fanns. En sådan person skulle inte av någon betraktas som Messias. Jag instämmer och hävdar utifrån detta att den messianska bild som Matteus tecknar av Jesus på något sätt måste varit relevant i den judiska kontexten, oavsett om man som läsare redan var jesustroende eller inte. Eftersom Jesus underverk ofta skildras med tydliga messianska beskrivningar blir frågan som jag vill ha svar på vilken roll Jesus underverk spelar i hans messiasgärning. På vilket sätt är underverken relevanta i skildringen av honom som Messias? Jag ska nu ge en översikt över Matt 8-9 innan jag i nästa kapitel i korta drag redogör för något av det vi vet om messiasförväntningarna på Jesus tid.

2.3 Översikt Matt 8-9

Matt 8-9 innehåller ett koncentrat av Jesus helandetjänst, som i Matteusevangeliet lyfts fram som en av hans huvuduppgifter.²⁴ Matteus avslutar Jesus bergspredikan i kapitel 5-7 med beskrivningen att han undervisade med auktoritet och inte som de skriftlärdade. Direkt därefter följer skildringen av Jesus mirakulösa makt genom berättelserna i kap 8-9. France skriver att Jesus kraftfulla undervisning i kapitel 5-7 och hans mäktiga underverk i kap 8-9 formar ett matchande par som vill belysa att Messias har kommit. Kap 9 avslutas på ett liknande sätt som kap 7 då folket förvånat uttrycker: ”Aldrig har något sådant varit synligt i Israel.”²⁵ I det efterföljande kapitlet sänds lärjungarna ut för att sprida Guds rike, genom att göra precis detsamma som Jesus gjort: Att förkunna och utföra underverk. Tillsammans lägger kapitel

---

²² Beaton, *Isaiah's Christ*, 19.

²³ Collins, *The Scepter*, 230.

²⁴ Gerhardsson, Birger, *Jesu maktgärningar i Matteusevangeliet* (Lund: Novapress, 1991), 62.

²⁵ France, R. T., *The Gospel of Matthew* (NICNT; Grand Rapids: Eerdmans, 2007), 299-300; Davies, William D. och Allison, Dale C., *A critical and exegetical commentary on the Gospel according to Saint Matthew, Vol. 2, Commentary on Matthew VIII-XVIII* (The international critical commentary on the Holy scriptures of the Old and New Testaments; Edinburgh: T.&T. Clark, 1991), 1.

5-10 en grund och leder fram till det svar som Jesus ger på Johannes döparens fråga i Matt 11.²⁶

Kap 8-9 består av nio separata mirakelberättelser, grupperade i grupper om tre. Mellan de tre mirakelberättelserna finns två berättelser inskjutna som berör lärjungaskapet. Det enda inslaget i de här kapitlen som inte har någon motsvarighet i något av de andra synoptiska evangelierna är reflektionscitatet i 8:17. Genom citatet beskrivs Jesus underverk som en uppfyllelse av Jes 53:4.

Kap 8-9 går att dela in i olika delar, men verkar vara skrivet som en helhet. I flera av mirakelberättelserna förekommer messianska anspelningar, Jesus benämns exempelvis som Davids son och som människosonen. Utifrån de messianska anspelningarna står det klart att Matteus bland annat vill använda kapitlen för att etablera Jesus roll som Messias.²⁷

3. Judiska messiasförväntningar

3.1 Introduktion

Bland moderna forskare har det vid flertalet tillfällen målats upp stora kontraster mellan evangeliernas skildring av Jesus som Messias och de på Jesus tid rådande judiska messiasförväntningarna. William Scott Green ger exempelvis en beskrivning som hävdar att större delen av Jesus messianska identitet endast är en konstruktion av Nya testamentets författare.²⁸ Den kontrast som ofta hävdats mellan judisk och kristen förståelse av Messias är dock knappast så stor som Green med flera velat få den att framstå. Deras invändningar är inte utan grund, på så sätt att det finns en del skillnader. Däremot är likheterna också flera, vilket bland annat har att göra med att det inte endast fanns *en* judisk förväntan på Messias, utan flera. Messiasförväntningarna under andra templets tid var inte konstanta och bestämda, utan varierade och fanns i olika former.²⁹

Den bild vi idag har av messiasförväntningarna har påverkats mycket av fynden i Qumran och forskningen kring Dödahavsrollarna. Tidigare fanns det olika uppfattningar om huruvida judendomen på Jesus tid var messianskt inriktad eller inte, men genom fynden har man där fått en ny inblick och upptäckt mer än man tidigare kände till. Dock representerar rollarna inte hela judendomen. Exempelvis saknas skrifter som skulle kunna beskrivas som

---

²⁶ France, *Matthew*, 300.

²⁷ Novakovic, *Messiah*, 80.

²⁸ Green, W. S., "Introduction: Messiah in Judaism: Rethinking the Question" i Neusner J., Green W. S., Freuchs E., *Judaism and their Messiahs at the turn of the Christian era* (Cambridge University Press: Cambridge, 1996), 4-6.

²⁹ Collins, *The Scepter*, 3, 237.

fariseiska och det finns heller inga texter som återger mackabeernas eller hasmoneernas ståndpunkter.³⁰

De hebreiska texterna ger förutsättningarna för flera olika messiasförväntningar och med tanke på att det inte fanns någon judisk ortodoxi med en fastslagen norm för hur Messias skulle vara är det inte märkligt att man finner en variation bland messiasförväntningarna.³¹ Collins lyfter fram fyra messiasparadigm som på ett eller annat sätt rymmer de förväntningar man känner till. Det dominerande paradigmet var förväntan på en kommande davidisk Messias som skulle besegra fienderna, upprätta riket Israel och regera som kung. Förutom denna förväntan fanns det flera mindre stråk av messiasförväntningar som bland annat handlade om en prästerlig Messias, Messias som en smord profet och en himmelsk människoson.³² I en inbördes jämförelse märker man att förväntningarna på en himmelsk man skiljer sig något från de andra, eftersom den inte definieras av funktion och därmed ofta överlappar de andra. Även den profetiska Messias har en förmåga att överlappa andra funktioner.³³

En orsak till den spridning som messiasförväntningarna hade vid vår tideräknings början beror på de skrifter som började få auktoritativ status inom judendomen.³⁴ Då man fann texter som talade om löften som ännu inte uppfyllts antog man att uppfyllelsen skulle komma i framtiden.³⁵ Detta ledde exempelvis till en förväntan att Gud skulle sända en person som skulle stoppa krig och skapa fred, något som under perioden 100 f.Kr - 100 e.Kr. med säkerhet var en del av den allmänna judendomen.³⁶ Förutom att beläggen talar för att förväntan på en davidisk Messias var den dominerande är det svårt att visa hur spridda de andra idéerna var. Beläggen talar dock för att de var spridda och folkligt förankrade.³⁷ Utifrån att en messiansk förståelse av Jesus liv och gärning är grundläggande för den tidiga jesusrörelsen vill jag i detta avsnitt skildra några av de judiska messiasförväntningar som fanns på Jesus tid, för att därefter mer detaljerat se *om* och *var* vi kan finna sammanhanget för en messiansk aspekt av Jesus helandetjänst.

---

³⁰ Collins, *The Scepter*, 6-7, 237.

³¹ Collins, *The Scepter*, 18.

³² Collins, *The Scepter*, 237.

³³ Collins, *The Scepter*, 18.

³⁴ Collins, *The Scepter*, 21.

³⁵ Collins, *The Scepter*, 30.

³⁶ Collins, *The Scepter*, 48-49.

³⁷ Collins, *The Scepter*, 18, 52, 79; Allison, *New Moses*, 76-77.

3.2 Messias, en kung av Davids ätt

Flera texter i Gamla testamentet har inspirerat till en väntan på en kunglig Messias. En av de mest centrala texterna i det här fallet är 2 Sam 7:11-16, som handlar om att Gud ska låta en ättling till kung David efterträda honom och att Gud för all framtid ska befästa hans tron. Kungariket ska vara säkert och Gud ska vara denne kungens fader. Två andra texter som ofta förekommer i de kungliga messiasförväntningarna är Bileams profetia i Num 24:15-19 om en stjärna som stiger fram ur Jakob och en spira som höjs i Israel som ska krossa Israels fiender och Gen 49:9-10 där Jakob välsignar Juda med ord om en evig spira och härskarstav. När monarkin inte längre fanns kvar i Israel uppstod det en eskatologisk förståelse av dessa texter.³⁸ Inflytandet av Bileams profetia märks bland annat i 4Q252 där Messias beskrivs som härskarspiran och också genom Rabbi Akivas utsaga om att Bar Kochba är Messias (Bar Kochba betyder Stjärnans son).³⁹

Denna förväntan kommer sedan till uttryck i bland annat Salomos psalmer, som förmodligen anspelar på Pompejus intåg i Jerusalem år 63 f.Kr.⁴⁰ Tillsammans med 4Q252 utgör Salomos psalmer det tidigaste kända beviset på en benämning av den förväntade davidiske kungen som Messias.⁴¹ I Salomos psalmer 17-18 uttrycks en tydlig messiasförväntan och tydliga kopplingar kan ses till Jes 11 och Ps 2.⁴² Det talas om det goda som Gud ska göra för sitt folk genom sin smorde och hur Guds smorde ska hjälpa människor att leva rättfärdigt.⁴³ Den messianske kungen kommer att vara mäktig och har i texterna en våldsam framtoning. Det skildras hur han ska förgöra orättfärdiga regenter, rena Jerusalem från hedningar och krossa syndarnas arrogans. Det eskatologiska kriget skulle leda fram till en era av fred och rättvisa.⁴⁴ Guds ande vilar över denne kung som kommer att leda Guds folk som en herde tar hand om sin flock och ingen i flocken kommer att lida.⁴⁵ Ett spännande uttalande i Salomos psalmer är att denne Messias kommer att vara ren från synd (καθαρός ἀπὸ ἀμαρτίας).⁴⁶ Likheter finns därmed med Jes 53:9 och Hes 36:25.⁴⁷ Även 4 Esra och 2

---

³⁸ Collins, *The Scepter*, 24-26, 68.

³⁹ Collins, *The Scepter*, 71-72.

⁴⁰ Collins, *The Scepter*, 54-55.

⁴¹ Novakovic, *Messiah*, 17.

⁴² Collins, *The Scepter*, 60.

⁴³ Salomos psalmer 18:6-8

⁴⁴ Salomos psalmer 17:22-23.

⁴⁵ Salomos psalmer 17:40; Collins, *The Scepter*, 77.

⁴⁶ Salomos psalmer 17:36.

⁴⁷ Collins, *The Scepter*, 60.

Baruk, som tros vara skrivna i slutet av första århundradet efter vår tideräknings början, beskriver liknande drag hos den davidiske kungen.⁴⁸

Förutom att vara en krigisk kung, verkar den davidiske Messias ibland även uppfattas som en uttolkare av lagen.⁴⁹ I 4 Esra framträder dessutom en uppfattning av Messias som preexistent när det beskrivs hur den högste har haft honom hos sig under årtal innan han skulle komma till jorden och upprätta sitt messianska välde.⁵⁰ Denne person beskrivs som en som påminde om en mansfigur och som tog sig fram på himlens moln.⁵¹ Texterna verkar därmed vara inspirerade av människosonen i Dan 7.

Väntan på en davidisk messiaskung var under första århundradet en del av den allmänna judendomen. Det verkar dessutom funnits en variant på denna förväntan. Det finns bland Qumranfynden tydliga belägg för att man utifrån inspiration av Sakarjas text om två smorda individer förväntade sig två Messias.⁵² I ett berömt avsnitt talas den om att det ska komma en profet och om Arons och Israels Messias.⁵³

3.3 Messias, en eskatologisk präst

Förväntningarna på en prästerlig Messias har sina rötter i uttrycket הכהן המשיח [den smorde översteprästen] i Leviticus och återfinns i bland annat 4Q541.⁵⁴ Det skildras i 4Q541 hur den prästerlige Messias ska sona för sin generations barn, att hans ord är som ord från himlen och att mörkret måste försvinna från jorden.⁵⁵ Utöver detta finns det judiska texter som handlar både om en Messias från Levi och om en från Juda. Dessa texter verkar i efterhand ha bearbetats av kristna, vilket tyder på att de första kristna uppenbarligen såg en likhet med Jesus som de ville lyfta fram. Genom en modifiering av texten har tidiga kristna velat föreslå att väntan på en Messias från Juda stam och en Messias från Levi stam båda har sin uppfyllelse i Jesus.⁵⁶

Det verkar som att förväntningen på två olika Messias, en präst och en kung, betraktades som en norm i Qumran. Den kunglige Messias skulle vara Israels eskatologiske kung och den prästerlige Messias den eskatologiske översteprästen.⁵⁷ Då det gäller förväntan

---

⁴⁸ Se exempelvis 4 Esra 12:33-34; 2 Baruk 72; Collins, *The Scepter*, 66.

⁴⁹ Collins, *The Scepter*, 71.

⁵⁰ 4 Esra 13:26

⁵¹ 4 Esra 13:3.

⁵² Collins, *The Scepter*, 83.

⁵³ 1QS 9:11.

⁵⁴ Lev 4:3, 5, 16; Collins, *The Scepter*, 92.

⁵⁵ 4Q541, Collins, *The Scepter*, 99.

⁵⁶ Collins, *The Scepter*, 100, 104.

⁵⁷ Collins, *The Scepter*, 80-81.

på en prästerlig eller profetisk Messias verkar deras roller ibland vara förenade och ibland skilda åt. Enligt Collins är det möjligt att de alltid var förenade.⁵⁸ Cana Werman menar att det till och med är möjligt att det fanns de som inte förväntade sig en kunglig Messias utan endast tillskrev Messias en prästerlig och lärande uppgift.⁵⁹ I Damaskusdokumentet förknippas Bileams profetia om stjärnan med en lärare som ska förklara lagen. Det verkar således som att den prästerlige Messias är en lärare, något som också gäller den eskatologiske profeten.⁶⁰

3.4 Messias, en eskatologisk profet

Med utgångspunkt från löftena i Deut 18:15, 18 om en framtida profet som Moses uppstod det en förväntan på en framtida eskatologisk profet.⁶¹ Även Malaki 3:1 och 4:5 som talar om profeten Elia, verkar ha påverkat denna förväntan.⁶² En av de texter som tydligt belägger att texter från Gamla testamentet väckt en förväntan på en eskatologisk profet är 4Q175.⁶³ Denne eskatologiske profet sågs av många som Messias.⁶⁴ Allison menar att förväntan på en sådan eskatologisk profet var välspriidd under Jesus tid, vilket bland annat Josefus texter vittnar om, då han skildrar olika personer som gjort anspråk på att vara sådana eskatologiska profeter.⁶⁵

Eftersom det inte finns speciellt många detaljer om den eskatologiske profeten i qumranrullarna är det inte helt lätt att få grepp om personen. Här och var stöter man på antydningar och mer eller mindre tydliga anspelningar. I Damaskusdokumentet skildras exempelvis hur det vid tidens slut kommer att träda fram en lärare som förkunnar rättfärdighet och detta verkar syfta på en profet. Förutom Moses verkar även Elia på många sätt utgöra en prototyp för denne gestalt. Intressant är att Elia i senare judisk tradition dessutom identifieras som den eskatologiske översteprästen.⁶⁶ Den profetiska messiasgestalten är den som oftast förknippas med mirakel.⁶⁷ Och en av de mer intressanta texterna som enligt många berör en sådan förväntan på en profetisk Messias är 4Q521, vilken är en text jag kommer att återkomma till.

---

⁵⁸ Collins, *The Scepter*, 127-128.

⁵⁹ Werman, C., "A Messiah in Heaven? A Re-Evaluation of Jewish and Christian Apocalyptic Traditions" i Clements, R. A., och Schwartz, D. R. (ed), *Text, Thought, and Practice in Qumran and Early Christianity* (Studies on the Texts of the Desert of Judah, 84; Leiden: Brill, 2009), 298.

⁶⁰ Collins, *The Scepter*, 141.

⁶¹ Allison, *New Moses*, 73-75.

⁶² Collins, *The Scepter*, 128.

⁶³ Collins, *The Scepter*, 79.

⁶⁴ Allison, *New Moses*, 75.

⁶⁵ Allison, *New Moses*, 82-83; se även Josefus, *The Antiquities of the Jews*, 20:97, 167, 168.

⁶⁶ Collins, *The Scepter*, 125, 127-128.

⁶⁷ Eve, Eric, *The Jewish Context of Jesus' Miracles* (JSNTS 231; London: Sheffield Academic Press, 2002), 384.

3.5 Messias, en himmelsk man

Det finns flera judiska texter som tydligt förknippar den himmelske människosonen i Daniel 7 med Messias. Vi har till exempel redan noterat det inflytande Dan 7 har haft på vissa föreställningar av den davidiske kungen, en bild som qumrantexterna bekräftar. Detta framkommer dessutom hos Rabbi Akiva och hos juden Tryfon i Justinus Martyrens texter.⁶⁸

I 4Q491 talas det om en person med änglalik status. Personen som omtalas sitter bland gudaväsenden (אֱלֹהִים). Detta gudomliggörande inkräktar inte på Guds makt, men lyfter tydligt den berörda personen till en status som snarare uppfattas som gudomlig och himmelsk än mänsklig och dödlig.⁶⁹ I 4Q246 finner vi en text som talar om en gudomlig eller näst intill gudomlig Messias. Texten handlar enligt Collins om en person som kallas Guds son. Han menar även att det finns en uppenbar likhet med födelseberättelsen i Lukas. Det finns dock andra som förstår texten på ett helt annat sätt.⁷⁰ Hursomhelst är det mycket som tyder på att förväntan på Messias såsom en himmelsk människoson var viktig under första århundradet.⁷¹

Ur flera perspektiv verkar denne människoson jämsställas med Gud. En spännande text i detta sammanhang är 1 Henok 48. Det finns forskare som menar att texten inte är förkristen,⁷² men det verkar som att majoriteten anser att det inte finns belägg att datera denna del av 1 Henok till efter år 70 e.Kr, utan att texten snarare hör hemma runt år 0.⁷³ I 1 Henok 48 skildras hur denne människoson fanns inför Gud innan solen, stjärnorna och månen var gjorda. Vidare beskrivs hur han ska vara hedningarnas ljus och ett hopp för dem med bedrövade hjärtan. Alla som bor på jorden ska falla ner och tillbe honom.⁷⁴ Hela texten bär tydliga spår av messiasförväntan. Denna väntan på en himmelsk räddare hade under första århundradet en tendens att kombineras med andra messiasförväntningar.⁷⁵

3.6 Sammanfattning

Utifrån Collins forskning har jag beskrivit fyra paradigmer av messiasförväntningar. Det dominerande paradigmet är en förväntan på en davidisk kung, men det framkommer också att det fanns en spridning och förankring av de andra messiasbilderna. Det verkar dessutom vara tydligt att flera av förväntningarna mer eller mindre kunde överlappa varandra i en och

---

⁶⁸ Collins, *The Scepter*, 191.

⁶⁹ Collins, *The Scepter*, 164.

⁷⁰ Collins, *The Scepter*, 172-173.

⁷¹ Collins, *The Scepter*, 188; se även 1 Henok 48:10; 52:4.

⁷² Davies, *Matthew*, 45.

⁷³ D. W. Suter, "Enoch in Sheol: Updating the Dating of the Book of Parables", i G. Boccaccini (red.), *Enoch and the Messiah Son of Man: Revisiting the Book of Parables* (Grand Rapids: Eerdmans, 2007), s. 415-416, 442-443.

⁷⁴ 1 Henok 48.

⁷⁵ Collins, *The Scepter*, 213.

samma gestalt eller existera såsom en förväntan på två olika personer. Eftersom det inte fanns någon norm som alla var tvungna att ansluta sig till, utan istället skillnader både mellan och inom de olika messiasförväntningarna är det kanske inte otänkbart att det funnits sådant som stämde in på Jesus och sådant som inte gjorde det. Det är exempelvis uppenbart att Jesus inte framträdde som en blodig och krigisk kung.

4. Förväntningar på helande?

4.1 En relevant messiasskildring?

Det är uppenbart i Matteus berättande att han vill beskriva Jesus som en mirakelgörande Messias, med stor betoning på Messias som Davids son. Det är dock allmänt vedertaget att det före år 70 inte fanns någon allmän förväntan att Messias skulle bota sjuka.⁷⁶ Istället antar man ofta att detta var en tidig kristen uppfattning. Mycket i evangeliet såsom den dominerande judiska stilen, språket och teologin talar för att evangeliet är skrivet av en judekristen som ville ge intelligenta, hållbara och relevanta grunder för att Jesus är Messias.⁷⁷ Med tanke på den judiska karaktär som Matteusevangeliet har och den prioritering som Matteus ger skildringen av Jesus som Messias, är min utgångspunkt att det vore mycket märkligt om denna aspekt av Matteus skildring står i direkt kontrast till den judiska traditionen. Utifrån detta är det naturligt att anta att Matteus koppling mellan Messias och botandet av sjuka är konstruerat på ett sådant sätt att det var relevant för en jude under första århundradet.

Novakovic hävdar att det knappast skulle vara övertygande för någon om Matteus och andra i jesusrörelsen insisterade att en totalt icke-messiansk skildring skulle berätta om den judiske Messias. Matteus evangelium vittnar om en relevans.⁷⁸ Och en Jesus helt olik några messiasförväntningar skulle inte ha varit relevant ens för de jesustroende judarna. Samtidigt är det uppenbart att Jesus inte helt tydligt svarade mot förväntningarna.⁷⁹ De hebreiska texterna ger förutsättningarna för flera olika messiasförväntningar och har genom sitt innehåll inspirerat till olika föreställningar av Messias.⁸⁰ Om det nu inte fanns en allmän förväntan på en mirakelgörande Messias, vad kan Matteus ha anspelat på i sin skildring? På vilket sätt presenterade Matteus honom så att han skulle gå att känna igen?

---

⁷⁶ Novakovic, *Messiah*, 1,77; Kvalbein, *End-Time*, 106; Charlesworth, *The Son of David*, 77.

⁷⁷ France, *Teacher*, 72.

⁷⁸ Novakovic, *Messiah*, 185.

⁷⁹ Allison, *New Moses*, 272.

⁸⁰ Collins, *The Scepter*, 51.

Det finns de som menar att Jesus helandetjänst inte hade någon särskild messiansk relevans,⁸¹ andra menar att Matteus porträtterande av Jesus som Messias har sitt ursprung i traditioner om den profetiske Messias som mirakelgörare, ytterligare andra menar att det har sitt ursprung i traditioner av Salomo som exorcist.⁸² Novakovic nämner båda dessa alternativ, men menar att inget av dem är hållbara, vilket är en ståndpunkt jag delar till fullo då det gäller härledningsförsöken till Salomo exorcisten. Dock är jag något mer tveksam till hennes slutsats då det gäller rollen som Moses. Jag återkommer till detta nedan.

4.2 Intresset för mirakel

Även om judarna under Jesus tid inte framförallt var intresserade av mirakel och underverk, så trodde de på dess realitet. De stora underverken *från förr*, framförallt de i samband med uttåget ur Egypten och andra segrar, verkar ha fått störst uppmärksamhet och tillsammans med förhoppningen om ett befriat land format grunden för förväntningen av framtida tecken och under. Jesus underverk verkar på detta sätt ha legat vid sidan av den allmänna judiska uppfattningen av eskatologiska underverk. Samtidigt finns det en del likheter. Jesus maktgärningar påminner om Elia och Elisas underverk, och vissa likheter finns även med Moses. Likheterna gäller exempelvis då Jesus tystar sjön, uppväcker döda och ger överflöd av mat.⁸³

Om man jämför evangelierna med andra samtida judiska skrifter är skillnaden stor då det gäller skildringen av mirakel. Josefus nämner helande endast vid ett fåtal tillfällen, Filon nämner inga, Genesis apokryfen skildrar endast några enstaka olika varianter av helande och exorcismer och detsamma gäller Tobits bok. I Talmud nämns framförallt Hanina ben Dosa som en som utförde helandeunder.⁸⁴ Istället för individuella helandeunder visades större intresse och förväntan på mirakel som hade att göra med Israels befrielse. Josefus skildrar exempelvis hur de forntida underverken bekräftade gamla tiders profeter. Även hos Filon utgör dessa underverk bevis för gudomligt ingripande och befäster Moses roll som kung, profet, präst och laggivare.⁸⁵

Josefus nämner vid ett antal tillfällen profeter som sade sig kunna utföra underverk, men ingen av dem rapporteras ha lyckats. Överhuvudtaget är det skralt med skildringar av mirakel som svar på bönen. Detta gör Jesus unik i litteratur från judiskt sammanhang från den här tiden.

---

⁸¹ Exempelvis för Charlesworth ett resonemang som påminner om detta, Charlesworth, *The Son of David*, 77.

⁸² Novakovic, *Messiah*, 78.

⁸³ Eve, *Miracles*, 377.

⁸⁴ Eve, *Miracles*, 378.

⁸⁵ Eve, *Miracles*, 381.

Den förväntan på underverk som skildras i utombibliska judiska skrifter gäller således i huvudsak underverk som handlar om att fienden straffas och judarna befrias. Ytterligare ett karaktäriserande drag är att då Jesus utför underverk verkar evangeliernas författare varit noga med att inte skildra det som magi, utan Guds kraft.⁸⁶

Jag vill nu redogöra för två vanligt förekommande försök att förklara skildringen av Jesus som en helande Messias. Inget av dem verkar ge det heltäckande svaret. Även om det andra försöket enligt mig träffar betydligt bättre än det första.

4.3 Två försök att finna anknytningar till en mirakelgörande Messias

4.3.1 Exorcisten Salomo

Runt vår tideräknings början var det på många håll populärt att uppfatta Salomo som exorcist och flera forskare har hävdats att traditionerna om Salomo representerar den tydligaste kopplingen mellan Jesus helandeunder och hans messianska anspråk.⁸⁷ En av dem är Davies som menar att Matteus genom att beskriva Jesus som en mirakelgörande Messias troligtvis ville anspela på exorcisten Salomo.⁸⁸ Traditionerna om Salomo återfinns bland annat hos Josefus och handlar om att Gud hade gett Salomo kunskap om demoner så att han kunde befria människor från dem. Han använde även besvärjelser som gjorde att sjukdomar försvann. Det beskrivs som en konst och Josefus beskriver hur han själv har sett en person, vars namn var Eleazar, befria människor på det sätt som gått i arv sedan Salomo.⁸⁹ Det förekommer dessutom vissa skrifter som benämner Salomo *Davids son*. Detta har lett somliga, däribland Davies, till slutsatsen att Jesus beskrevs som Davids son på grund av en likhet med traditionen om exorcisten Salomo.⁹⁰

Det som blir märkligt med ett sådant resonemang är att Jesus i Matteusevangeliet visserligen beskrivs som större än Salomo, men han identifieras inte med honom. I Matteus berättelse saknas dessutom flera av de kännetecken som enligt Josefus förknippas med exorcisten Salomo såsom sigillring, hemlig kunskap om demoner och att demonerna åker ut genom näsborren. Det finns heller inga särskilda besvärjelser och ingen referens till Salomos namn.⁹¹ När Jesus botar demonbesatta i Matteus gör han det i princip på samma sätt som när han botar sjuka, han talar. Jag instämmer med Novakovic som tydligt menar att Jesus inte

---

⁸⁶ Eve, *Miracles*, 378.

⁸⁷ Novakovic, *Messiah*, 96-97.

⁸⁸ Davies, *Matthew*, 136.

⁸⁹ Josefus, *The Antiquities of the Jews*, 8.2.5.

⁹⁰ Novakovic, *Messiah*, 104.

⁹¹ Josefus, *The Antiquities of the Jews*, 8.2.5; Novakovic, *Messiah*, 104-106.

förknippas med den folkliga traditionen om Salomo.⁹² Även Gerhardsson menar att Jesus messiasanspråk inte verkar bygga på en anspelning på Salomo. Han menar att Jesus främst agerar som en läkare som botar, inte exorcist.⁹³ Försöket att förklara Jesus mirakel genom att knyta honom till Salomo är således inte en hållbar linje.

4.3.2 En eskatologisk profet

Ett annat försök som ofta förekommer är att knyta Jesus till skildringen av en eskatologisk profet. Exempelvis menar Eric Eve att Jesus ofta påminner om den andefyllda profeten.⁹⁴ Enligt Deut 18:15, 18 och 34:10-12 skulle den förväntade profeten lik Moses vara en lärare vars tjänst bekräftades av under. Dale C Allison har visat att Matteus använde Moses som typologi vid sidan av kungliga davidiska motiv och argumenterar för närvaron av denna typologi genom hela evangeliet.⁹⁵ Denna typologi är välkänd och vitt accepterad.⁹⁶ Typologin framträder tydligt bland annat vid försöket från Herodes att döda Jesus, Jesus dop, frestelserna i öknen, bergspredikan, förhårligandet och även vid missionsbefallningen. Samtidigt är det hela tiden tydligt att Jesus är något mycket mer än Moses.⁹⁷ Novakovic anser att det kan ses som en möjlighet att Matteus i sitt evangelium kombinerade dessa förväntningen på en profet och på en kung, två skilda eskatologiska personer.⁹⁸

Ett problem är att vi har få tydliga beskrivningar av den här personen i förkristen litteratur.⁹⁹ Det verkar dessutom som att föreställningen inte var låst utan kunde få varierande uttryck och betonas på olika sätt.¹⁰⁰ Vi vet dock att förväntningarna fanns och att man utifrån Deut 18 väntade på denne profet, samt att förväntningarna ofta slogs samman med förväntan på en kunglig Messias.¹⁰¹ Enligt Matteusevangeliet uppfattas Jesus vid flertalet tillfällen av folket som en profet och det förekommer att han i samma avsnitt identifieras både som Davids son och som den eskatologiske profeten. Exempelvis presenteras han som en profet precis efter att folkmassan i Jerusalem hälsat honom som Davids son.¹⁰²

---

⁹² Novakovic, *Messiah*, 104-106.

⁹³ Gerhardsson, *Maktgärningar*, 115.

⁹⁴ Eve, *Miracles*, 384.

⁹⁵ Allison, *New Moses*, 271-275.

⁹⁶ Novakovic, *Messiah*, 112.

⁹⁷ Se France, *Teacher*, 186.

⁹⁸ Novakovic, *Messiah*, 109.

⁹⁹ Novakovic, *Messiah*, 109.

¹⁰⁰ Back, Sven-Olav, *Han som kom: till frågan om Jesu messianska anspråk* (Åbo: Åbo Akademi, 2006), 130.

¹⁰¹ Collins, *The Scepter*, 127-128.

¹⁰² Matt 16:13-14; Matt 21:9-11; Novakovic, *Messiah*, 112.

En aspekt som talar emot att Matteus använder mirakelberättelserna för att visa att Jesus är den eskatologiske profeten är att de mirakel som Jesus utför aldrig vid något tillfälle i de synoptiska evangelierna kallas för *tecken* (σημεῖον). Detta beror antagligen på att Deut 13:1-5 och 18:9-14 beskriver hur en falsk profet leder folket vilse genom tecken (אִשָּׁרָה, i LXX σημεῖον). Kanske ville man därför inte presentera Jesus underverk som bevisande tecken, eftersom man därmed skulle blivit sårbar för kritik om att leda folket vilse. Trots detta verkar det varit omöjligt för någon att presentera en profet som Moses utan att det skulle innebära inslag av underverk.¹⁰³

Trots att Moses används som en typologi genom stora delar av Matteusevangeliet framträder inte typologin i Matt 8-9.¹⁰⁴ Novakovic menar att detta är ett bevis för att Matteus inte förenar den kungliga och profetiska Messias i sammanhang som handlar om Jesus helandetjänst.¹⁰⁵ Detta är en slutsats jag inte delar, vilket jag kommer att återkomma till i avsnitt 5.6 om 4Q521. Matt 8-9 verkar utgöra en grund för det svar Jesus ger till Johannes döparen i Matt 11, vilket har stora likheter med 4Q521. Mycket i Jesus svar verkar peka på ett identifierande av Jesus som en eskatologisk profet, samtidigt som antydningar också finns till en kunglig Messias.

Det är dock uppenbart att likheterna mellan Jesus och förväntningarna på den eskatologiske profeten hade kunnat vara större. Eve lyfter fram berättelserna om matundren och stormen som stillas och menar att det hade varit mer ändamålsenligt med ett hav som stillades eller mat som kom direkt från himlen. Om evangelisterna hade velat hitta på underverk för att konstruera en likhet mellan Jesus och Moses borde således andra under ha skildrats. Detta gör att Eve drar slutsatsen att ”these stories are not simply pure inventions to make theological points”.¹⁰⁶ Istället gör evangelisterna *det bästa av situationen* och gör teologiska poänger genom sin skildring av dessa mirakel. Genom litterära konstruktioner kopplas Jesus samman med de stora underverken från förr. En intressant detalj som Eve dessutom nämner i sammanhanget är att Jesus istället för att fylla Moses roll ibland verkar fylla JHVH:s roll.¹⁰⁷

Sammanfattningsvis kan sägas att parallellerna mellan Jesus och den profetiske Messias inte är speciellt tydliga utifrån Matt 8-9. Jag anser däremot att motivet finns där, främst i och med att Matt 8-9 ligger till grund för Jesus svar i Matt 11, vilket jag kommer att återkomma

---

¹⁰³ Novakovic, *Messiah*, 113, 117; Gerhardsson, *Maktgärningar*, 13-14.

¹⁰⁴ Allison, *New Moses*, 213.

¹⁰⁵ Novakovic, *Messiah*, 118.

¹⁰⁶ Eve, *Miracles*, 382-383.

¹⁰⁷ Eve, *Miracles*, 384.

till. Innan dess kommer jag först att redogöra för de belägg som finns för helande i det messianska riket. Min uppfattning är att detta är en nyckel för förståelsen av en messiansk helandetjänst.

4.4 Helande i det messianska riket

Jämte Dödahavsrollarna är pseudepigraferna våra främsta källor för att beskriva religiösa fenomen i judendomen före år 70 e.Kr. Till skillnad från Dödahavsrollarna är de dessutom inte endast bevarade av en isolerad sluten grupp, utan återspeglar en större del av judiska föreställningar. De är därför särskilt viktiga för vår förståelse av den tidiga jesusrörelsen. Till dess historiska nackdel ska dock sägas att vissa avsnitt redigerats av kristna och ibland kan det vara svårt att se vad som är ett senare tillskott och vad som är ursprunglig text.¹⁰⁸

I dessa texter hittar vi skildringar av helande i det messianska riket, vilket är av intresse för denna uppsats. Frekvensen är inte överväldigande, men de förekommer. Alla är däremot inte överens om detta. Exempelvis skriver Hans Kvalbein om de pseudepigrafiska texterna som berör helande att de bara i allmänna drag talar om en tid utan sjukdom. Vidare menar han att frälsningen beskrivs i kollektiva termer, att Gud själv är räddaren, att Messias inte har någon roll såsom en som helar och att helandeunder aldrig nämns.¹⁰⁹ Jag anser att Kvalbein dragit felaktiga slutsatser. Exempelvis nämns det i Jubileerboken att Gud ska hela sina tjänare.¹¹⁰ Kvalbeins respons på en sådan invändning är att texterna kan sägas uttrycka helande, men han betonar att inga individuella helandemirakel nämns. Ett av hans argument är att beskrivningarna endast är metaforiska.¹¹¹ Det är visserligen korrekt att det i de pseudepigrafiska texterna inte beskrivs hur en enskild individ helas, men det beskrivs trots allt att helandeunder kommer att ske i det messianska riket. Även om det uttrycks kollektivt vore det i det närmsta absurt att hävda att det inte handlar om de individer som ingår i den kollektiva massan. Och visst finns det i vissa av texterna en möjlighet att göra en metaforisk tolkning, men detta varken utesluter en konkret tolkning eller innebär att den metaforiska tolkningen måste ha företräde. Om texterna enbart skulle uttrycka bildliga skildringar försvinner mycket av deras signifikans.¹¹² Det är därför inte troligt och inte heller det intryck

---

¹⁰⁸ Charlesworth, J.H., "Jesus, Early Jewish Literature, and Archaeology" i Charlesworth, J.H., *Jesus' Jewishness: Exploring the Place of Jesus within Early Judaism*, (New York: Crossroad Publishing, 1991), 180.

¹⁰⁹ Kvalbein, End-Time, 102.

¹¹⁰ Jubileerboken 23:30.

¹¹¹ Kvalbein, End-Time, 103.

¹¹² Rodriguez, R., "Re-framing End-Time Wonders: A Response to Hans Kvalbein" i *JSP* 20.3 (2011), 219, 236.

som texterna sänder. Jag vill nu lyfta fram några av de mest centrala pseudepigrafiska texterna som berör helande, för att därefter diskutera vilka slutsatser som kan dras.

En av de viktigare texterna i detta sammanhang är Jubileerboken som utger sig för att skildra en uppenbarelse som gavs till Moses. Man uppskattar att boken skrivits tidigare än år 100 f.Kr och författaren verkar förvänta sig av sina läsare att de delar Gamla testamentets gudsbild.¹¹³ I Jubileerboken 23:29-31 står följande:

*And all of their days they will be complete and live in peace and rejoicing and there will be no Satan and no evil (one) who will destroy, because all of their days will be days of blessing and healing. And the LORD will heal his servants, and they will rise up and see great peace (---) and they will know that the LORD is an executor of judgement; but he will show mercy to hundreds and thousands, to all who love him.*¹¹⁴

Den här texten nämner ingen messiansk gestalt, men väl ett framtida eskatologiskt rike där Gud är den som regerar. Fienden kommer att drivas ut, fred kommer att råda och de sjuka kommer att botas. Nämnandet att Gud kommer att hela sina tjänare indikerar tydligt, trots Kvalbeins invändningar, att individer kommer att botas.¹¹⁵

En annan bok av intresse är 1 Henok som berör den yttersta tiden, Messias, domen och uppståndelsen. Genom skildringarna i 1 Henoks bok ges en tydlig bild av judisk tankevärld före Nya testamentet. En detalj av intresse är att Messias i 1 Henok kallas för *den rättfärdige, människosonen* och uppfattas vara en preexistent himmelsk varelse som sitter på sin härlighets tron för att vara den som dömer. Olika delar av boken har skrivits vid olika tillfällen. Den vers jag refererar till nedan beräknas av många vara skriven runt 100 f.Kr.¹¹⁶ Då Guds rike inträder och då domens dag närmar sig beskrivs i 1 Henok 96:3 hur de som lidit ska ta del av helande.

*But you, who have experienced pain, fear not, for there shall be a healing medicine for you, a bright light shall enlighten you, and a voice of rest you shall hear from heaven.*¹¹⁷

Ytterligare en text som anses vara skriven runt samma tidpunkt är Sebulon i De tolv patriarkernas testamente. De tolv patriarkernas testamente utger sig för att vara ord från Jakobs tolv söner och bygger på Jakobs tal i Gen 49. Bortsett från de kristna inskotten, verkar

---

¹¹³ OTP II, 35,43, 47.

¹¹⁴ OTP II, 102.

¹¹⁵ Se även Novakovic, *Messiah*, 164.

¹¹⁶ OTP I, 5, 7, 9.

¹¹⁷ OTP I, 76.

texten vara skriven av en hellenistisk jude runt 150 f.Kr. De kristna har i texten hittat flera anknytningspunkter och den har därefter använts i en del kristna sammanhang.¹¹⁸ I Sebulon 9:8 står följande:

*And thereafter the Lord himself will arise upon you, the light of righteousness with healing and compassion in his wings. He will liberate every captive of the sons from Beliar, and every spirit of error will be trampled down. He will turn all nations to being zealous for him. And you shall see [God in human form], he whom the Lord will choose: Jerusalem is his name.*¹¹⁹

Det beskrivs således i Sebulon hur Gud genom sin rättfärdighet kommer med helande och medlidande. Ett konkret gudsrrike på jorden förutsatte inte att en messiasgestalt skulle infinna sig, däremot var tanken vanlig att Gud utövade sin kungamakt genom Messias. Det förekommer ofta att Gud beskrivs göra något, där det sedan blir uppenbart att han handlar genom en agent.¹²⁰ Detta framkommer även i Salomos psalmer där lycka uttrycks över att man ska få se Guds godhet genom Messias framträdande och hans verk.¹²¹

Nästa text av intresse är 2 Baruk. Det är en apokalyps som verkar vara skriven vid något tillfälle efter templets fall år 70 e.Kr. Boken innehåller böner, klagosånger, frågor till Gud, Guds svar, apokalypser och uppmaningar till de kringspridda judarna. 2 Baruk är väldigt viktig för förståelsen av judendomen strax före templets fall eftersom den har en nära koppling till tiden då templet fortfarande stod och samtidigt arbetar med tanken hur judendomen skulle fortsätta utan templet.¹²² I 2 Baruk 29:3, 6 står följande

*(---) the Anointed One will begin to be revealed. (---) And those who are hungry will enjoy themselves and they will, moreover, see marvels every day.(---)*¹²³

I 2 Baruk 72:2-3 och 73:1 beskrivs hur Guds smorde sitter på sin tron. I anslutning till beskrivningen av det messianska riket som inträtt står sedan följande i 2 Baruk 73:2-3:

*And then health will descend in dew, and illness will vanish, and fear and tribulation and lamentation will pass away from among men, and joy will encompass the earth.*¹²⁴

---

¹¹⁸ OTP I, 775, 777-778, 780.

¹¹⁹ OTP I, 807.

¹²⁰ Back, *Han som kom*, 111.

¹²¹ Salomos psalmer 17:43; 18:6.

¹²² OTP I, 615, 617-618, 620.

¹²³ OTP I, 630-631.

¹²⁴ OTP I, 645.

Även om det inte uttryckligen står att Messias kommer att bota individer är det uppenbart att detta är ett skeende som kommer att inträda i samband med Messias ankomst. Då Messias framträder kommer enligt texten helanden att ske och sjukdomar försvinna.

Avslutningsvis vill jag i detta sammanhang lyfta fram 4 Esra, som till större delen är skriven av en judisk författare. Den finns bevarad i olika orientaliska versioner och består av ett antal visioner som en person vid namn Esra får. Man räknar med att boken tillkommit runt 100 e.Kr. Esras tredje vision är den som tar störst utrymme och också den som de fyra nedanstående citaten är hämtade ifrån. Denna vision handlar bland annat om ett messianskt rike på jorden, den slutgiltiga domen och hur det kommer att gå för de rättfärdiga och de ogudaktiga.¹²⁵ I 4 Esra står följande:

And what good is it that an everlasting hope has been promised us, but we have miserably failed? (---) Or that a paradise shall be revealed, whose fruit remains unspoiled and in which are abundance and healing, but we shall not enter it (---).

4 Esra 7:120,123-124¹²⁶

The root of evil is sealed up from you, illness is banished from you and death is hidden (---); 4 Esra 8:53¹²⁷

Then I answerd and said: Behold, O Lord, you have now shown me a multitude of the signs which you will do in the last times, but you have not shown me when you will do them (---). 4 Esra 8:63¹²⁸

The beginnings are manifest in wonders and mighty works, and the end in requital and signs. 4 Esra 9:6¹²⁹

De två första avsnitten ovan verkar referera till livet efter döden. I detta paradys, dit de rättfärdiga kommer, kommer sjukdom, ondska och död att vara bannlysta.¹³⁰ I detta fall handlar det således om ett evigt gudsrike efter domedagen, men i de två andra avsnitten uttrycks att det eviga gudsriket föregås av under, tecken och mäktiga gärningar. Början på slutet kommer att manifesteras i mäktiga gärningar. Dock berörs inte mer exakt vad dessa gärningar består av, men vi har i tidigare citat sett att helande fanns med som en del av det messianska rikets manifestationer.

---

¹²⁵ OTP I, 519, 520-521.

¹²⁶ OTP I, 541.

¹²⁷ OTP I, 544.

¹²⁸ OTP I, 544.

¹²⁹ OTP I, 544.

¹³⁰ Novakovic, *Messiah*, 165.

4.5 Jesus förkunnelse om Guds rike

I litteratur med judiskt ursprung sticker skildringarna om Jesus ut genom den mängd helande och underverk som tillskrivs honom.¹³¹ Enligt Matteus går Guds rike fram där Jesus går fram. Gudsriket manifesteras i Jesus verksamhet genom demonutdrivningar, helanden och förkunnelse. När Jesus sänder ut lärjungarna i Matt 10 ska de utföra helanden, driva ut demoner och predika att Guds rike är närvarande. I Matt 12:28 säger Jesus att om det är med Guds finger som han kastar ut demonerna, då har Guds rike kommit till dem. Underverkens syfte verkar således vara att visa på Guds rikets närvaro. Fulländningen av Guds makt och herravälde ligger däremot i framtiden.¹³²

Eve anser att Jesus omformade messiasbilden och uppfattade individens helande som en profetisk anspelning på Guds rike.¹³³ Wright instämmer i denna uppfattning och förklarar att förkunnelsen om Guds rike spelade en central roll i Jesus messiasanspråk.¹³⁴ Vissa förväntningar plockades upp och andra inte.¹³⁵ De pseudepigrafiska texterna kan i detta sammanhang ha utgjort en grund för att se helandeverken som indikationer på Guds rike, med tanke på den närvaro som helandeunder enligt dem verkar få i det kommande messianska riket. Detta är en linje som Novakovic är inne på i sin slutsats. Tesen hon driver är att trots bristen på tydliga läror om en helande Messias i judiska traditioner, så innehöll de en mängd tolkningsmöjligheter åt det hållet.¹³⁶ Även om de mirakel Jesus utför inte bekräftar hans äkthet som Messias, så kan de mycket väl ha underlättat den folkliga förståelsen av hans messiasroll.¹³⁷ Traditionerna av mirakulösa helanden vid tiden för Messias framträdande verkar ha spelat en betydande roll i beskrivningen av Jesus som en mirakelgörande Messias.

Eve lyfter dessutom fram tanken att de judar som skrev ner de texter som är bevarade idag kanske inte representerade den typiske juden på Jesus tid. Mirakulösa helanden kan ha varit av större intresse för en lantbrukare i Galileen än för Josefus och Filon. Eve beskriver vidare att skildringarna av Jesus underverk mycket väl kan ha uppfattats som tecken på Guds rikets ankomst.¹³⁸

---

¹³¹ Eve, *Miracles*, 378.

¹³² Novakovic, *Messiah*, 190.

¹³³ Eve, *Miracles*, 381.

¹³⁴ Wright, N.T., *Christian origins and the Question of God: Vol II, Jesus and the Victory of God* (London: SPCK; Minneapolis: Fortress Press, 1996), 538.

¹³⁵ Back, *Han som kom*, 134.

¹³⁶ Novakovic, *Messiah*, 7.

¹³⁷ Novakovic, *Messiah*, 190.

¹³⁸ Eve, *Miracles*, 379.

4.6 Sammanfattning

Det som kännetecknar de pseudepigrafiska texter jag valt ut ovan är en beskrivning av ett rike där Guds smorde regerar. Såsom paradiset var innan människan föll i synd karakteriseras detta messianska rike av att sjukdom, rädsla och sorg på ett eller annat sätt försvinner och är borta, och istället ersätts med glädje och hälsa. Med undantag av två av texterna från 4 Esra är det trots den paradisiska beskrivningen ingen beskrivning om livet efter döden, utan om ett rike här på jorden. I texternas sammanhang är det tydligt att detta handlar om en messiansk tid före de dödas uppståndelse. De mirakel som sedan skildras har att göra med Guds välsignelser över exempelvis odlingar, men också hälsa.

Texterna beskriver inte Messias som en aktör som aktivt träder fram och botar sjuka individer, men det skildras att Gud helar och att hälsa är något som kännetecknar det messianska riket. Underverken följer av att den messianska tiden har inträtt och kan härledas till Messias framträdande. Även om det inte tydligt nämns att individer kommer att helas eller att individer kommer att befrias från demoner via exorcism, är det tydligt att individer ingår i den kollektiva massa som kommer att erfara detta ingripande från Gud. Vi har idag inte alla dåtidens texter bevarade och vi kan inte veta hur de ickebevarade texterna skildrade helande och hälsa i anslutning till det messianska riket, men utifrån de texter vi har kan vi anta att det fanns en förväntan på helande och hälsa i samband med Messias rike. Det är inte svårt att se parallellerna mellan de pseudepigrafiska texterna och Matteus skildring av hur Jesus förkunnar om Guds rike och botar sjuka.

5. Mirakelberättelserna i kap 8-9

5.1 Överblick

Som jag tidigare nämnt utgör skildringen av Jesus mirakulösa makt i Matt 8-9 ett matchande par till hans kraftfulla undervisning i Matt 5-7. Kapitel 8-9 består av nio separata mirakelberättelser och vid flera tillfällen förekommer messianska anspelningar. En av de detaljer som utmärker kapitlen är reflektionscitaten i Matt 8:17.¹³⁹ Kapitel 9 följs av att lärjungarna sänds ut för att göra detsamma som Jesus har gjort och tillsammans lägger kapitel 5-10 en grund för det svar som Jesus ger Johannes döparen i Matt 11.

Matt 8-9 rymmer flera budskap. Exempelvis verkar Matteus vilja förmedla ett budskap till lärjungarna i Jesusrörelsen och utmana dem. Matteus vill skildra en förebild för det kristna

---

¹³⁹ Novakovic, *Messiah*, 80.

livet och samtidigt också visa på Jesus makt och hans omsorg.¹⁴⁰ Det är tydligt att Matteus vill använda de avsnitt som vi kallar kap 8-9, för att skildra Jesus som Messias.¹⁴¹ I och med helandet av de två blinda männen i slutet på kapitel 9 och deras tilltal av Jesus som Davids son placeras alla mirakelberättelser i kap 8-9 inom ett davidiskt, det vill säga messianskt, ramverk.¹⁴² Förutom citatet i Matt 8:17 anser jag dock att den tydligaste rollen som kap 8-9 spelar i messiasskildringen är såsom en förutsättning för Jesus svar till Johannes döparen i Matt 11. Jag återkommer till detta nedan.

5.2 Matt 8:1-16

Den första triaden av berättelser inleds med att Jesus gick ner från ett berg. Parallellen med när Moses gick ner från berget i Ex 34:29 är tydlig.¹⁴³ Nedanför berget möter Jesus en spetälsk, som han botar. Jesus uppmaning att den spetälske ska följa Moses lag illustrerar det som också berörs i bergspredikan: Jesus kom inte för att upphäva lagen.¹⁴⁴ Spelar då helandet av den spetälske någon roll i beskrivningen av Jesus som Messias? Enligt Jesus svar till Johannes i Matt 11:5 är renande av spetälska ett eskatologiskt tecken på Messias ankomst. Berättelsen i Matt 8:1-4 utgör en grund för det uttalandet, även om vi inte finner det i någon annan judisk litteratur.¹⁴⁵ Detta helandeunder utgör också en förebild inför lärjungarnas utsändande där de uppmanas att bota spetälska.¹⁴⁶ Förutom detta är det intressant att lägga märke till den spetälskes fråga ”Om du vill”, inte ”om du kan”. Matteus skildrar därmed Jesus stora makt.¹⁴⁷

Enligt Talmud helade Hanina ben Dosa andra genom att be till Gud och enligt 2 Kung 5:11 förväntades Elia att hela den spetälske genom att åkalla Herrens namn. I Matteus skildring har Jesus själv makten att hela. Han säger *Jag vill*, inte *Gud vill*, och sjukdomen försvinner då Jesus befäller den att försvinna.¹⁴⁸ Jesus är enligt Matteus en som är utrustad med en enorm makt. Ingenting är för svårt för honom.¹⁴⁹ I helandeberättelserna fäster Matteus

---

¹⁴⁰ Davies, *Matthew*, 58-59.

¹⁴¹ Davies, *Matthew*, 4-5.

¹⁴² Novakovic, *Messiah*, 81.

¹⁴³ Davies, *Matthew*, 9; jämför LXX översättning av Ex 34:29 med Matt 8:1.

¹⁴⁴ Davies, *Matthew*, 10.

¹⁴⁵ Davies, *Matthew*, 12.

¹⁴⁶ Matt 10:8.

¹⁴⁷ Davies, *Matthew*, 12.

¹⁴⁸ Davies, *Matthew*, 13-14; jmf b. Berakoth 34b, 2 Kung 5:11.

¹⁴⁹ Gerhardsson, *Maktgärningar*, 62.

stort intresse vid Jesus ord. Gerhardsson förklarar att Jesus därmed beskrivs som en profet med uppgift att *tala*.¹⁵⁰

Den andra mirakelberättelsen som möter oss i kapitel 8 är den hedniske officeren som kommer till juden Jesus. Återigen poängteras Jesus stora makt då officeren uttrycker att allt som behövs är bara ett enda ord från Jesus för att tjänaren ska bli frisk. Detta är enda gången i hela Matteusevangeliet som Jesus förvånas.¹⁵¹ Det finns sedan olika tolkningar rörande frågan huruvida de som beskrivs komma från öst och väst är hedningar eller bara judar, men den diskussionen är inte relevant för denna uppsats.¹⁵² Det som är av intresse är att Jesus verkar tala om en messiansk bankett. I och med Jesus tal i 8:11-12 om Abrahams, Isaks och Jakobs närvaro så blir detta något annat än en vanlig måltid. Likheter med den messianska banketten som beskrivs i Talmud är påfallande.¹⁵³

Därefter följer berättelsen om när Jesus botar Petrus svärmor. Matteus berättelse är väldigt koncis och inte ett enda av hans ord är överflödiga. Det verkar som att sjukdomen försvinner direkt och hon reser sig upp för att betjäna Jesus.¹⁵⁴ Efter detta under följer en sammanfattning (i likhet med 4:23-25 och 9:35) som leder över till reflektionscitatet, vilket jag återkommer till nedan. En intressant detalj är att i Markus kommer *alla* till Jesus och han helar *många*, medan Matteus skriver att *många* kom till Jesus och han botade dem *alla*. Som på många andra ställen uttrycker Matteus Jesus stora auktoritet och med vilken lätthet som han botade de sjuka. Jesus botade de sjuka genom sitt ord och Matteus knyter därmed samman Jesus undervisning och hans helandetjänst. Likheter finns med hur Filon beskriver att Moses undervisning åtföljdes av underverk.¹⁵⁵ Efter Matteus sammanfattning följer ett skriftbelägg med syfte att ge auktoritet både till Jesus helandetjänst, men också till hans messiasroll. Det är nu dags att analysera reflektionscitatet.

5.3 Matt 8:17 och Jes 53:4

5.3.1 Den lidande tjänaren

Matteus citerar i sitt evangelium skriftställen som hade potential att tolkas messianskt.¹⁵⁶ Efter att Jesus helat Petrus svärmor följer ett av de för Matteus så karakteristiska reflektionscitatet, denna gång syftande på Jes 53:4 ”(---) för att det skulle uppfyllas som var sagt genom

---

¹⁵⁰ Gerhardsson, *Maktgärningar*, 49, 56.

¹⁵¹ Davies, *Matthew*, 23-24.

¹⁵² Davies, *Matthew*, 27.

¹⁵³ Davies, *Matthew*, 30; France, *Matthew*, 316; b. Pesahim 119b.

¹⁵⁴ Davies, *Matthew*, 32-33, 35.

¹⁵⁵ Davies, *Matthew*, 35-36.

¹⁵⁶ Novakovic, *Messiah*, 7.

profeten Jesaja: Han tog våra sjukdomar/svagheter och bar våra sjukdomar”. Det tydliga motivet med citatet i Matt 8:17 är att dels bekräfta Jesus helandetjänst, dels också att visa på hur han är den Messias som uppfyller Skrifterna.

Citatet i Matt 8:17 är ett av tio reflektionscitat där Matteus introducerar en text från Gamla testamentet genom att hänvisa till att det som skett skedde för att det skulle uppfyllas som det var sagt i skriften. Reflektionscitatet används för att bekräfta Jesus gärning och liv genom att peka på honom som uppfyllelsen av Skrifterna. Det verkar som att vi i Matteus reflektionscitat har ett tidigt exempel på kristen exeges från Gamla testamentet.¹⁵⁷ Genom att citera och anspela på Skriften vill Matteus peka på Jesus som Messias.¹⁵⁸ Citatet i Matt 8 är hämtat från texten om den lidande tjänaren i Jes 53. Det är därför intressant att ställa sig frågan om Jes 53 har uppfattats messianskt. Försöker Matteus genom detta citat antyda att Jesus ska uppfattas som Herrens tjänare?

De flesta forskare verkar vara överens om att det inte finns tillräckligt med bevis för att hävda att det fanns förväntningar på en eskatologisk person som kan benämnas Herrens tjänare. Det är därför vanligt att man har övergett idén på en eskatologisk tjänargestalt i tidig judendom. Många menar att en sådan person som paradigm aldrig har funnits i tolkningstraditionen.¹⁵⁹ Beaton hävdar däremot att denna slutsats kanske är en för hastig och enkel överreaktion på tidigare generationers forskning. I sitt resonemang utgår han från att ordet *tjänare* och *gren* associeras tillsammans i Sak 3:8, en kombination av två termer som båda bär på messiansk anspelning.¹⁶⁰ Även Juel nämner Sak 3:8 och tillsammans menar att tillsammans med Ps 89:9 har vi där två texter som traditionellt uppfattats som messianska och som benämner Messias som Herrens tjänare. Sådana texter kan ha utgjort grunden för ett mer allmänt applicerande av tjänartexter som beskrivning av Jesus messiasroll. Samma benämning återfinns även i 2 Baruk 70:9 som talar om tjänaren som den smorde.¹⁶¹

Vi har inga belägg för att det under andra templets judendom fanns en förväntan på en lidande Messias. Det verkar snarare som att de första jesustroende hos Jesaja hittade ett sätt att tala om Jesus liv och död.¹⁶² Chilton har visat att tolkningstraditioner och ordalydelser som återfinns i Jesajatargumen på flera ställen även framträder i evangelierna, vilket tyder på ett

---

¹⁵⁷ Beaton, *Isaiah's Christ*, 193.

¹⁵⁸ Davies, *Matthew*, 141.

¹⁵⁹ Juel 126-127, Beaton, *Isaiah's Christ*, 35-36.

¹⁶⁰ Beaton, *Isaiah's Christ*, 70.

¹⁶¹ Juel, Donald, *Messianic Exegesis: Christological Interpretation of the Old Testament in Early Christianity* (Philadelphia: Fortress Press, 1992), 130-131.

¹⁶² Juel, *Exegesis*, 132.

gemensamt ursprung.¹⁶³ Utifrån targumens skildring når han slutsatsen att termen *tjänare* under Jesus tid kunde uppfattas som en messiansk beteckning, vilket framträder i Jesajatargumen 52:10 och 53:10. I Jesajatargumen har man däremot genom sin tolkning plockat bort tjänarens lidande.¹⁶⁴ Jes 53:4 som sådan appliceras dessutom messianskt vid ett tillfälle i Talmud.¹⁶⁵ Detta skulle i så fall ligga i linje med den messiasförväntan som kommer till uttryck i Matteus.¹⁶⁶ Beaton menar att det är rimligt att Matteus bygger sin tolkning på redan existerande tolkningstraditioner, men att han inom de exegetiska tolkningsramarna använder sin egen kreativitet.¹⁶⁷

Allison beskriver att det är möjligt att Moses fungerade som något av en modell för den tjänargestalt som skildras i Jesaja. Därmed är det inte med nödvändighet en ny Moses som skildras, med det är möjligt att författaren kan ha haft Moses i tankarna. Tjänaren i Jesaja är en profet, men bär enligt Allison också tydliga kungliga drag, vilket även gäller Moses som i judisk tradition betraktas både som profet och kung.¹⁶⁸

Den tidiga jesusrörelsen hade sina rötter i judendomen och det är därför inte märkligt att upptäcka att Matteus sätt att arbeta med bibeltexterna påminner om judisk exeges.¹⁶⁹ Vid flera tillfällen citerar Matteus från Jesaja när han vill visa att Jesus är Messias och det är nu av stort intresse att se hur han arbetade med denna vers.

5.3.2 Matteus översättning

Då Matteus skrev sitt evangelium cirkulerade de gammaltestamentliga texterna på hebreiska, arameiska och grekiska.¹⁷⁰ De direkta citaten brukar i Matteus ofta stämma överens med texten i Septuaginta.¹⁷¹ Det är intressant att detta inte gäller citatet från Jes 53:4. Vid fyra tillfällen citerar Matteus från Jesaja: 4:15-16; 8:17; 12:18-21 och 13:14-15. Matteus citat av Jes 7:14 i Matt 1:23 är i princip exakt densamma som Septuagintas text, och visar därmed en nära släktskap. Vi har inga belägg för att Jes 7:14 någonsin har använts i judisk litteratur för att beteckna en messiansk gestalt. Detta gör det troligt att Matteus användande av texten har

---

¹⁶³ Chilton, B., *A Galilean Rabbi And His Bible: Jesus' Own Interpretation of Isaiah* (London: SPCK, 1984), 89-95, 99, 137.

¹⁶⁴ Chilton, *Rabbi*, 199-200.

¹⁶⁵ b. Sanhedrin 98b.

¹⁶⁶ Beaton, *Isaiah's Christ*, 84

¹⁶⁷ Beaton, *Isaiah's Christ*, 85.

¹⁶⁸ Allison, *New Moses*, 68-71.

¹⁶⁹ Beaton, *Isaiah's Christ*, 15, 61.

¹⁷⁰ Beaton, *Isaiah's Christ*, 51.

¹⁷¹ Se France, *Teacher*, 172.

har sitt ursprung i tidig kristen exegetik.¹⁷² Även då det gäller användningen av Jes 9:1-2 i Matt 4:15-16 är likheten med LXX stor, men samtidigt bär Matteus text tydliga spår av att han hade kunskap i hebreiska och kände till en hebreisk text av avsnittet.¹⁷³ Om Matteus medvetet översätter citatet från Jes 53:4 på ett visst sätt, då kan detta hjälpa oss att se vad som låg i hans teologiska och narrativa intresse.

I sammanhanget verkar Jes 53:4 vilja bekräfta Jesus helandetjänst som en del av hans messianska gärning. Nedan gör jag en jämförelse mellan Matteus text, LXX och MT. Det finns flera intressanta detaljer. Matteus har tydligt bearbetat citatet i 8:17 för sitt syfte. Hans ordalydelse finns inte belagd i något gammaltestamentligt manuskript vi känner till, samtidigt ger han en texttrogen översättning.¹⁷⁴

Matteus 8:17	LXX Jesaja 53:4a	MT Jesaja 53:4a
αὐτὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβεν καὶ τὰς νόσους ἐβάστασεν	οὗτος τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν φέρει καὶ περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται	אכן חלינו הוא נשא ומכאבינו סבלם
Översättning		
Han tog våra sjukdomar / svagheter och bar våra sjukdomar.	Han bär våra synder och blir plågad för vår skull.	Säkerligen, han lyfte av våra sjukdomar och han bar vårt lidande.

Vad vi ser i texterna ovan är att trots Matteus vana att använda sig av LXX pekar det mesta på att han inte har gjort så i det här fallet. I kontrast mot LXX:s spiritualiserade τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν [våra synder] speglar Matteus översättning tydligare hebreiskans חלינו [våra sjukdomar]. Även om Matteus val av ἀσθενείας [sjukdomar/svagheter] inte är det hebreiska ordets exakta översättning så överlappar de varandra. Vidare är Matteus översättning τὰς νόσους ἐβάστασεν [han bar våra sjukdomar] mycket närmare MT:s ומכאבינו סבלם [han bar vårt lidande], både i struktur och lingvistik än LXX variant περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται [blir plågad för vår skull].¹⁷⁵

¹⁷² Beaton, *Isaiah's Christ*, 91.

¹⁷³ Beaton, *Isaiah's Christ*, 97-101.

¹⁷⁴ Gerhardsson, *Maktgärningar*, 34.

¹⁷⁵ Beaton, *Isaiah's Christ*, 112-113.

Matteus översättning står således närmre MT än LXX. Den påminner dessutom om Aquila och Symmachos. Översättningen är tillräckligt särpräglad för att ge oss tydliga indikationer på att Matteus översatt texten från hebreiskan, även om MT i dess nuvarande form inte fanns på Matteus tid.¹⁷⁶ Både i MT och i Matteusevangeliet ligger betoningen på fysiskt helande.

Utifrån texter i Gamla testamentet omtalades Messias ibland på Jesus tid som en herde.¹⁷⁷ Som jag tidigare nämnde är ἀσθενείας [sjukdomar/svagheter] inte den exakta översättningen av נַלְלָה [våra sjukdomar]. Matteus översättningsval blir väldigt intressant i jämförelsen med Salomos psalmer 17:38-40 och Hes 34.¹⁷⁸ Israels folk beskrivs i Hes 34 som svagt, skadat, sjukt och vilsegånget. Gud själv beskrivs som folkets herde och det talas om hur han ska vårda och valla sin hjord. I v. 23 blir det däremot tydligt att det i själva verket är Guds tjänare David som ska valla dem och vara deras herde. I LXX översätts הַגְּדֹלֵהוּ¹⁷⁹ i Hes 34:4 med τὸ ἡσθενηκὸς¹⁸⁰, vilket är precis samma översättningsval som Matteus gör i 8:17. Den davidiske kungen i Hes 34 beskrivs som en som botar, stärker och vägleder. Francis Martin uttrycker att hela tonen i Hes 34 förbereder synen på herden som en helande herde.¹⁸¹ Det faktum att Hes 34 och andra liknande judiska texter innehåller metaforiska beskrivningar spelar ingen större roll i sammanhanget.¹⁸² I delar av judisk texttolkning tar man inte alltid hänsyn till kontexten.¹⁸³

Hes 34 har i sin tur inspirerat Salomos psalmer där den förväntade Davids son i 17:38-40 beskrivs som en mäktig och omhändertagande herde som inte låter sin flock försvagas (καὶ οὐκ ἀφήσει ἀσθενῆσαι ἐν αὐτοῖς). Även här används således ordet ἀσθένεια i betydelsen sjukdom/svaghet. Att Matteus skriver ἀσθενείας [sjukdomar/svagheter] antyder således en influens av Hes 34 och Salomos psalmer 17:38-40.¹⁸⁴ Både Hes 34 och Salomos psalmer tecknar Davids son såsom en herde för sin flock. I det ena fallet låter han dem inte försvagas, i det andra fallet talas det till och med om botande av sjukdomar.¹⁸⁵ Det är tydligt att Matteus uppfattade Jesus som Israels herde och att hans helandetjänst ingick som en del av

---

¹⁷⁶ Beaton, *Isaiah's Christ*, 114.

¹⁷⁷ Salomos Psalmer 17:40; Midrash Ps om 29:1; Davies, *Matthew*, 148.

¹⁷⁸ Novakovic, *Messiah*, 131-132.

¹⁷⁹ particip av verbet נָלַח [att vara sjuk].

¹⁸⁰ particip av verbet ἡσθενέω [att vara sjuk/svag].

¹⁸¹ Martin, F., "The Image of Shepherd in the Gospel of Saint Matthew" i *Science et esprit: revue théologique et philosophique*, Vol 27 nr 3, (1975), (Montréal: Editions Bellarmin, 1975), 275.

¹⁸² Novakovic, *Messiah*, 132.

¹⁸³ Juel, *Exegesis*, 125.

¹⁸⁴ Novakovic, *Messiah*, 131-132.

¹⁸⁵ Chae, *Davidic shepherd*, 325.

uppgiften att vara herde.¹⁸⁶ I Hes 34 finns både den davidiske kungen och botandet av sjuka och kapitlet bidrar således till tydliga anknytningspunkter för Matteus skildring av Jesus som den eskatologiske herden som söker de förlorade och botar de sjuka. Det verkar troligt att Matteus översättning av Jes 53:4 motiveras av att han ville få det att passa in med hans uppfattning av Davids son som den helande herden med medlidande för sin hjord. Herdemotivet blir dessutom ännu tydligare i de verser som sammanfattar kap 8-9, vilket jag kommer att återkomma till. På ett skickligt sätt har Matteus genom sin översättning byggt upp en argumentation för att demonstrera att Jesus helandeverk verkligen hör till Skriftens arbetsbeskrivning för Messias, helt i överensstämmelse med grundtexten och inom ramarna för en rimlig tolkning.

5.3.3 En uppfyllelse av Skriften

När judar i början på 100-talet försökte visa att Bar Kochba var Messias hänvisade man till Gamla testamentets texter.¹⁸⁷ Som vi vid flertalet tillfällen redan sett skedde detsamma då man argumenterade för att Jesus var Messias. Donald Juel beskriver att då de första jesustroende var judar, var en konversation med Skrifterna det primära sättet för dem att föra en teologisk reflektion.¹⁸⁸ Collins menar att Jesus främst passar in på några av de mindre stråken av messianism och att man i och med påskens händelser påbörjade ett sökande i Gamla testamentet. Detta ledde till en ny kreativ exeges och messiasförståelse. Collins betonar dock att trots vissa skillnader vilar både judisk och kristen messiasförståelse på en gemensam grund.¹⁸⁹

I både Matt 8:16-17 och Matt 12:15-21 presenteras Jesus mirakel som uppfyllelse av Skrifterna. På två andra ställen, Matt 11:2-6 och Matt 15:29-31, sammanfattas miraklen på ett sådant sätt att läsaren ska påminnas om särskilda profetior. Matteus försök att presentera Jesus liv och hans messiasidentitet som uppfyllelse av Gamla testamentet är tydligt genom hela hans evangelium. Det är enligt Matteus korrekt att uppfatta miraklen som bekräftelse på att Jesus är Messias.¹⁹⁰ Beaton uttrycker att han vid första anblicken tycker att Matteus val av Jes 53:4 kan synas något märklig. Kanske ligger svaret i att Matteus ville visa Jesus

---

¹⁸⁶ Novakovic, *Messiah*, 132; se även Matt 2:6; 2 Sam 5:2 och Matt 15:24.

¹⁸⁷ Novakovic, *Messiah*, 121.

¹⁸⁸ Juel, *Exegesis*, 8.

¹⁸⁹ Collins, *The Scepter*, 237.

¹⁹⁰ Davies, *Matthew*, 37.

tjänarinställning och hans ödmjukhet. Ett helt relevant motiv med tanke på en dominerande bild av en krigisk Messias.¹⁹¹

Citatet i 8:17 vill visa att Jesus uppfyller profetierna, samt att Matteus vill dra uppmärksamhet till Jesus som tjänare. Han är tjänaren med makt att bota, som bryr sig om de fattiga. Han är inte den krigiske Messias med ett jordiskt rike och genom citatet från Jes 53 vill Matteus visa att Jesus ödmjukhet och tjänande står i överensstämmelse med Skriften.¹⁹² Om man jämför med bilden av den krigiske och blodiga Messias som återfinns i vissa utombibliska texter är skillnaden tydlig. Citatet fungerar således som mer än bara en text som bekräftar Jesus helandetjänst. Det skildrar också Jesus karaktär och framtoning. Han skildras som en medlidande tjänare som med förbarmande identifierar sig med en bruten mänsklighet och erbjuder helande. Detta ligger helt i linje med den sammanfattning som ges i slutet på kapitel 9 där hans medlidande skildras. Beaton visar genom sin undersökning att Matteus då han använder citaten från Jesaja är angelägen om att skildra Jesus som en medlidande ödmjuk Herrens tjänare, som helar de betryckta och skadade samt möter de fattiga och marginaliserade.¹⁹³ På ett narrativt plan förstärker texten Jesus helandeverk och på ett teologiskt identifierar den Jesus med Messias och skildrar hans karaktär. Resultatet av citatet blir att när man läser Matteus uttalar texten med kraft ett gudomligt inlägg om Jesus. Reflektionscitaten blir som interjektioner in i Matteus berättelse.¹⁹⁴ Det blir tydligt att Matteus arbetat noggrant med sitt evangelium för att få fram sitt budskap. Han vill identifiera Jesus som Messias, beskriva hans karaktär och bekräfta hans gärning genom belägg från Skriften.¹⁹⁵

Novakovic drar slutsatsen att Jesus som den helande davidiske Messias ska uppfattas som ett resultat av kristen midrashisk tolkning av Skriften i ljuset av övertygelsen att Jesus är Messias. Hon menar att Matteus genom sitt sätt att tolka Gamla testamentet skickligt presenterade rationella och hållbara beskrivningar av Jesus som Messias.¹⁹⁶ Även om förväntan inte fanns i tidigare skrifter, låter Matteus Skriften utgöra en grund för Jesus messianska identitet, på ett sätt som *kompenserar* de förväntningar som inte fanns. Mycket av Matteus skildring består av argument från Gamla testamentet och hans sätt att argumentera följer tolkningsreglerna som användes av både tidiga judiska och kristna uttolkare.¹⁹⁷

---

¹⁹¹ Beaton, *Isaiah's Christ*, 118; Gerhardsson, *Maktgärningar*, 34-36.

¹⁹² Davies, *Matthew*, 59; Gerhardsson, *Maktgärningar*, 119.

¹⁹³ Beaton, *Isaiah's Christ*, 172.

¹⁹⁴ Beaton, *Isaiah's Christ*, 196.

¹⁹⁵ Novakovic, *Messiah*, 131-132.

¹⁹⁶ Novakovic, *Messiah*, 185.

¹⁹⁷ Novakovic, *Messiah*, 185, 188.

5.4 Iakttagelser i Matt 8:18-9:34

Hela kap 8-9 är en helhet och ska förstås som en helhet. Jag har lagt mitt fokus på den inledande triaden som avslutas i och med citatet från Jesaja 53, men vill kort nämna något om den resterande delen av dessa två kapitel. Det finns i 8:18-9:34 flera messianska anspelningar; tillsammans med Matt 8:1-17 spelar de en stor roll i Matteus beskrivning av Jesus som den judiske Messias. Exempelvis benämner han sig själv som människosonen i sitt samtal samtalet med den skriftlärde i Matt 8:20. Dan 7 har uppenbart en avgörande betydelse för Matteus förståelse av begreppet och det är troligt att Matteus i 8:20 vill anspela på denne gestalt.¹⁹⁸

Den första triaden av helandeberättelser har tro som tema. Matteus skildrar tron såsom en tro på Jesus, där han är kanalen för Guds makt och Guds nåd.¹⁹⁹ De följande tre miraklen lägger stort fokus på åskådarnas reaktion på Jesus underverk. Då han stillade stormen fylls lärjungarna av förundran, då Jesus drev ut demonerna körde folk iväg honom och då han botade den lame mannen fylldes folk med fruktan och prisade Gud.²⁰⁰ Människor reagerade olika.

I 8:27 får underverket lärjungarna att reagera och fråga sig vem Jesus är. Det är troligt att Matteus förtydligar att Jesus var något mer än bara en vanlig människa genom att kalla lärjungarna οἱ δὲ ἄνθρωποι [och männen].²⁰¹ Lärjungarna häpnar, här har de en som verkligen är större än Jona.²⁰² Underverket då Jesus befriar två demonbesatta män fortsätter att skildra Jesus makt. Demonerna talar om Jesus som Guds son, vilket vi också tidigare har sett är en benämning som kunde användas om Messias. Dessutom ställer demonerna frågan om Jesus kommit för att plåga dem i förtid, vilket vittnar om en *realiserad eskatologi* där Jesus går fram.²⁰³ Då Messias skulle sitta på tronen i sitt rike skulle ondskan dömas och straffas. Här skildras tydligt de demoniska makternas nederlag inför Jesus.

I den sjätte mirakelberättelsen, om den lame mannen, beskrivs Jesus makt dels genom förlåtelsen och helandet, dels också genom att han vet de skriftlärdas tankar utan att de behövde säga något. Även om det inte tydligt fanns en förväntan på att Messias skulle förlåta folk deras synder, fanns en förväntan att den messianska tidsåldern skulle innebära förlåtelse

---

¹⁹⁸ Davies, *Matthew*, 46, 51-52.

¹⁹⁹ Davies, *Matthew*, 140.

²⁰⁰ Matt 8:28-9:8. Davies 66

²⁰¹ Davies, *Matthew*, 75.

²⁰² Matt 12:41; Davies, *Matthew*, 76.

²⁰³ Davies, *Matthew*, 82.

av synder. På ett liknande sätt som det fanns en förväntan att den messianska tidsåldern skulle innebära att sjukdomarna skulle försvinna.²⁰⁴

I 9:6 talar Jesus återigen om sig själv som människosonen och det är troligt att Matteus även här anspelar på Dan 7 och tänker på hur människosonen fått auktoritet från Gud själv.²⁰⁵ Därefter talar Jesus om sig själv som brudgummen. Vi har ett belägg i en medeltida midrash för att Messias kallades för brudgum, men inga tidigare belägg än så. Det är därför knappast relevant i sammanhanget.²⁰⁶

Innan kapitel nio går mot sitt slut avslutar Matteus med de två blinda männen som ropar till Jesus och benämner honom *Davids son* . Det råder knappast några tvivel om att Matteus uppfattade begreppet som en messiansk titel och genom denna avslutning förstärkts de messianska motiven i mirakelberättelserna.²⁰⁷ Kapitel 9 når sitt klimax då folket förundras och uttrycker att de aldrig sett något sådant i Israel som Jesus underverk. Då man beaktar detta uttalande ska man ha i minnet alla de underverk som skett i Israel genom tidigare tiders profeter.²⁰⁸

Jesus makt och myndighet är ett centralt motiv i skildringen av underverken. Säkerligen skrevs dessa kapitel inte endast för att beskriva Jesus som Messias, utan även för att man som troende skulle kunna identifiera sig med dem som Jesus mötte och finna trygghet i hans makt.²⁰⁹ Av intresse för besvarandet av frågeställningen är däremot att notera de messianska anspelningarna jag skrivit om ovan.

5.5 Matt 9:35-36, en sammanfattning

I Matt 9:35-36 skildras hur Jesus predikade evangeliet och botade de sjuka. När Jesus såg folkskarorna förbarmade han sig över dem som en herde. Martin skriver att beskrivningen i 9:35 används för att återknyta till orden i Hes 34:1-6.²¹⁰ Då herden nämns i vers 36 åsyftas säkert att folket väntade på sin Messias.²¹¹ Vi har redan tidigare i samband med Matteus översättning av Jes 53:4 noterat att det är troligt att Matteus i texten om Israels herde i Hes 34 såg en tydlig anknytning till Jesus mirakel, där det talas om hur Guds tjänare David skulle valla fåren, förbinda de sårade och bota de sjuka. Redan i Matt 2:6 omtalas Jesus som en

---

²⁰⁴ 11QMelch. 4-9; CD 14:19; Davies, *Matthew*, 90.

²⁰⁵ Davies, *Matthew*, 93.

²⁰⁶ Pesiq. R. 149a; Davies, *Matthew*, 110.

²⁰⁷ Davies, *Matthew*, 135.

²⁰⁸ Davies, *Matthew*, 139.

²⁰⁹ Davies, *Matthew*, 117; Gerhardsson, *Maktgärningar*, 62, 81.

²¹⁰ Martin, *Image of Shepherd*, 275.

²¹¹ Davies, *Matthew*, 147-148.

herde för Israel och det finns belägg för att Messias inom judendomen på Jesus tid omtalades som en herde utifrån texter i Gamla testamentet. Faktum är att flera texter till och med ger antydningar till helande drag hos denne davidiske herde. Att skapa herdeanspelningar hjälper Matteus i hans identifierande av Jesus med den davidiske kungen.²¹² Matt 9:36 talar om folket som får utan herde och används som en beskrivning av orsaken till Jesus undervisning och underverk.²¹³ Jesus beskrivs som Israels herde i kontrast till de andra ledarna, samtidigt som talet om Israels herde sänder en messiansk anspelning. Davies och Allison ställer sig dessutom frågan om det i herdeanspelningen finns en tanke om Jesus som en profet såsom Moses.²¹⁴ Moses var herde och det omtalas att folket blev som får utan herde då Moses var borta.²¹⁵

Då Matteus avslutar kap 8-9 genom sammanfattningen i 9:35-36 leder detta över till kap 10. Matteus har talat om Jesus verksamhet såsom en verksamhet som förkunnar budskapet om Guds rike. Denna förkunnelse och proklamation sker genom Jesus undervisning, men på ett särskilt sätt också genom mirakel, vilket blivit mycket tydligt i Matt 8-9. Då Matt 8-9 leder över till utsändandet av lärjungarna i kap 10, får lärjungarna själva uppgiften att förkunna budskapet om Guds rike, dels genom predikan, dels genom att utföra mirakel. Matt 8-9 ligger som en tydlig grund för detta, men är också tillsammans med Jesus förkunnelsegärning den uppenbara grunden för Jesus svar till Johannes döparen i Matt 11.²¹⁶ Eftersom det är ett uppenbart syfte med Matt 8-9 att bland annat lägga en grund för Jesus svar är det nödvändigt att titta närmare på detta svar. Ett svar med tydliga messianska anspelningar.

5.6 Matt 8-9, en grund för Matt 11 och dess anknytning till 4Q521

I kap 11 beskrivs hur Johannes döparen i fängelset fick höra talas om Kristi gärningar och hur han därefter sände bud till Jesus med frågan om han var den som skulle komma. Det förekom att man i judiska sammanhang kallade Messias för *den kommande*. Matteus har dessutom genom att i sin introduktion till avsnittet skriva *Kristi gärningar* (dvs Messias gärningar) indikerat vad det hela handlar om. Frågan gäller om Jesus var den utlovade Messias eller inte.²¹⁷ Det första jag vill notera är att Johannes fråga stärker intrycket att helandeunder på

---

²¹² Chae, *Davidic shepherd*, 293, 325; Davies, *Matthew*, 148; Se exempelvis Salomos Psalmer 17:40; CD-A 13:9-10; 4Q504.

²¹³ Novakovic, *Messiah*, 132.

²¹⁴ Davies, *Matthew*, 148.

²¹⁵ 4 Mos 27:17.

²¹⁶ Leske, *Isaiah and Matthew*, 164; Davies, *Matthew*, 141.

²¹⁷ Davies, *Matthew*, 47.

Jesus tid inte med självklarhet uppfattades som messianska tecken. Varför skulle han annars ställt frågan efter att ha hört talas om Jesus underverk?²¹⁸

I sitt svar hänvisar Jesus till flera verser i Jesaja, bland annat Jes 61:1, och texten ger uttryck för att Jesajas profetior går i uppfyllelse genom Jesus. I och med svaret identifieras Jesus med den agent som framträder i Jes 61:1 och säger sig därmed vara en smord profet.²¹⁹ I detta sammanhang spelar 4Q521 en spännande roll. Innan publiceringen av 4Q521 trodde många att den messianska tolkningen av Jes 61:1 endast var en kristen tolkning. Generellt sett menar man nu att 4Q521 motbevisat detta, eftersom likheten med Matt 11 är stor. Kvalbein hävdar dock att skillnaderna i texterna är viktigare än likheterna,²²⁰ men erkänner därmed ändå en likhet som är svår att komma undan. Kvalbeins ståndpunkt står dessutom inte oemotsagd, utan han har blivit kraftigt bemött av bland andra Rodríguez som menar att han varit för snäv i sin bedömning.²²¹

Jesus svar till Johannes döparen lyfter fram gudomliga gärningar som utförs av en särskild agent, vilket är samma fenomen som återfinns i 4Q521, där Gud handlar genom sin smorde. Det är konsensus att 4Q521 inte är skriven av folket i Qumran. Enligt Werman verkar texten istället skildra en förväntan på Messias som var mer utbredd än så.²²² Då 4Q521 jämförs med Matt 11:4-5 återfinns flera paralleller och man finner en stor likhet mellan dem. Enligt Collins kan Jesus svar inte vara ett sammanträffande utan måste härledas till samma tradition, eftersom båda går bortom Jes 61:1 i och med talet om uppståndelsen av döda innan det talas om goda nyheter som förkunnas för de fattiga.²²³ Ett direkt beroendeförhållande mellan Matt 11 och 4Q521 kan man däremot inte fastställa. Troligare är att de båda bygger på en gemensam tradition om Messias och det messianska riket.²²⁴ Den stora skillnaden mellan de båda texterna är att 4Q521 talar om att underverken ska ske i framtiden, medan Matt 11 skildrar underverken som pågående.²²⁵ Collins skriver att det som beskrivs i 4Q521 antagligen betraktades som messianska gärningar före evangeliernas tid.²²⁶ Nedan har jag återgett Jesus svar till Johannes samt de bibeltexter från Jesaja som Jesus anspelar på. Till höger återfinns dessutom ett utdrag från 4Q521.

---

²¹⁸ Novakovic, *Messiah*, 153.

²¹⁹ Back, *Han som kom*, 126.

²²⁰ Kvalbein, *End-Time*, 110.

²²¹ Rodríguez, *Re-framing*, 219-240.

²²² Werman, *Messiah*, 298.

²²³ Collins, *The Scepter*, 140.

²²⁴ Novakovic, *Messiah*, 177.

²²⁵ Novakovic, *Messiah*, 179.

²²⁶ Collins, *The Scepter*, 231

<p>Och Jesus svarade dem: "Gå och säg till Johannes det ni hör och ser:</p> <p>blinda får sin syn och lama går omkring, spetälska blir rena och döva börjar höra, döda uppstår och för fattiga förkunnas goda nyheter."</p>	<p>Jes 29:18, Jes 35:5, Jes 61:1 Jes 35:6</p> <p>Jes 29:18, Jes 35:5 Jes 26:19 Jes 61:1</p>	<p>1. [Ty him]melen och jorden kommer att lyssna på hans Messias.(---)</p> <p>6. Över de fattiga kommer hans Ande att sväva och de trofasta kommer han att förnya med sin kraft. (---)</p> <p>8. i det han befriar de fångslade, öppnar de blindas ögon och upprättar ne[rböjda]. (---)</p> <p>11. Härliga gärningar som inte har funnits skall Herren utföra, såsom han har ta[lat]. (---)</p> <p>12. Ty han ska hela genomborrade och döda skall han ge liv, för fattiga skall han förkunna goda nyheter</p> <p>13. och [sva]ga skall han mät[ta], bortdrivna skall han leda och hungriga skall han göra rika.</p>
---	---	--

En intressant detalj är att texterna från Jesaja både i 4Q521 och i Matt 11 delvis hamnar i ett nytt sammanhang om man jämför med deras ursprungskontext.²²⁹ Kanske kan sättet som 4Q521 använder texterna på även ge oss en förståelse för hur Matteus använde Jes 53:4?

Även om varken Jes 26:19; 29:18 eller 35:5-6 refererar till någon eskatologisk gestalt och Jes 61:1 endast refererar till en smord person, som inte nödvändigtvis behöver ha syftat på Messias, är det tydligt i Matteus beskrivning att man ska förstå Jesus svar som en messiansk bekännelse. Matteus avslöjar i 11:2 att det handlar om messianska gärningar och svaret till Johannes refererar till Guds rike, som manifesterar sig genom de händelser som Jesus talade om.²³⁰ Underverken i kap 11 är sådana som Matteus ägnat hela kapitel 8-9 åt att beskriva hur Jesus utfört. De manifestationer på Guds rike som nämns i 4Q521 har dessutom flera gemensamma drag med andra judiska skrifter där sådana manifestationer är ett resultat av Guds ingripande.²³¹

4Q521 är en spännande text som skildrar hur himlen och jorden kommer att lyssna på Guds smorde. Gud är subjektet i meningarna. Grammatiskt sett är det alltså Gud som handlar. Trots detta är det naturligt att förstå det som att Gud gör dessa verk genom Messias, vilket antyds i textens första mening. Novakovic belyser att det inte finns något belägg från någon

²²⁷ Enligt uppställning från Novakovic, *Messiah*, 160.

²²⁸ Enligt översättning i Back, *Han som kom*, 138.

²²⁹ Rodríguez, *Re-framing*, 238.

²³⁰ Back, *Han som kom*, 108.

²³¹ Novakovic, *Messiah*, 177.

annan text att Gud förkunnar de goda nyheterna.²³² Vanligtvis sker detta genom ett sändebud, vilket exempelvis är fallet i Jes 61.²³³

Den Messias som beskrivs i 4Q521 uppväcker döda. Collins föreslår därför att det handlar om en eskatologisk profet.²³⁴ Detsamma menar Back då han skriver att den smorde personen som talar i Jes 61:1 i både 4Q521 och 11QMelch uppfattas som en profetisk Messias. Genom svaret till Johannes döparen drar Back slutsatsen att Matteus antyder att Jesus är en profetisk Messias.²³⁵ Även Zimmermann kan tänka sig att 4Q521 ska förstås handla om den profet lik Moses som nämns i Deut 18.²³⁶ En slutsats som Novakovic inte verkar lika säker på, men som hon inte utesluter.²³⁷

Novakovic har vid flertalet tillfällen hävdatt att Jesus underverk inte används som tecken som bekräftar Jesus tjänst som profetisk Messias,²³⁸ men är det inte det som sker i Jesus svar till Johannes döparen? Inte på det sättet att Matteus beskriver dem som bekräftande tecken, men uppenbart används Jesus mirakel i Matt 8-9 som en grund för Matteus skrift- och traditionsbelägg i kap 11 att Jesus är Guds smorde. Jesus svar nämner fem mirakel, som alla nämns i Matt 8-9.

Som jag tidigare nämnt innehåller Matt 8:17 tydliga anspelningar till bilden av Messias som den helande herden, detsamma gäller avslutningen i Matt 9:35-36. Spår av detta finns även i 4Q521. Chae skriver att: "Virtually all of the motifs present in Matt 8-9 can be identified with the shepherding tasks of YHWH in 4Q521".²³⁹ 4Q521 bär således även spår av en kunglig messiasförväntan. Det som byggdes upp i Matt 8-9 kröns i Matt 11, och jag anser att mycket talar för en uppfattning hos Matteus där flera olika aspekter av olika messiasförväntningar vävs samman i Jesus. Jesus är både Davids son och den eskatologiske profeten. Likt Filon har beskrivit Moses som både präst, profet och kung, verkar Matteus har skildrat olika messianska aspekter hos Jesus. Han anspelar på Jesus som Skriftens uppfyllelse.

Oavsett om texten syftar på någon viss messiaskaraktär, innehåller Matteus skildring av Jesus svar ett messianskt anspråk. Det är även tydligt utifrån svaret att Matteus uppfattade det som att Jesus förkunnelse och hans underverk var tecken på det messianska riket. Det kan

---

²³² Novakovic, *Messiah*, 173.

²³³ Collins, *The Scepter*, 132.

²³⁴ Collins, *The Scepter*, 134-135, 137-139. Att döda blir levande i den messianska tidsåldern är något vi även finner i senare judisk tradition, exempelvis i J. Ketubot 12:3 (*The Jerusalem Talmud, Third Order: Tractate Ketubot, Tractate Niddah* (ed. H. Guggenheimer; New York: de Gruyter, 2006)).

²³⁵ Back, *Han som kom*, 129.

²³⁶ Back, *Han som kom*, 142.

²³⁷ Novakovic, *Messiah*, 174-175.

²³⁸ Novakovic, *Messiah*, 187-188.

²³⁹ Chae, *Davidic shepherd*, 307.

även visas att en del av Matteus samtida delade en sådan uppfattning. Jesus identifieras med den eskatologiska, andefyllda person som framträder i Jes 61:1 och hans gärningar associeras med ytterligare andra texter från Jesaja. I flera judiska texter kallas denne person för Messias, vilket är en tolkning som gjorts i 4Q521. Denna skriftrulle indikerar att tecken och underverk kunde vara förknippade med det messianska riket, något som Matteus verkar ha känt till och här använt sig av. Eftersom 4Q521 skildrar gärningar som är typiska för Jesus verksamhet stärker detta uppfattningen att det kunde uppstå en förståelse av Jesus som Messias genom Matteus beskrivning av underverken.

6. Sammanfattning och slutsats

6.1 Sammanfattning

Inledningsvis beskrev jag i denna uppsats Matteusevangeliet och dess tillkomstmiljö. Evangeliets karaktär vittnar om att dess författare var en jesusstroende jude som skrev till en övervägande judisk-kristen publik. Hela evangeliet är starkt präglad av ett messianskt fokus och genomgående används Gamla testamentet som ett ramverk för det som förmedlas. Jesus är enligt Matteus Guds utlovade Messias och den som uppfyller Skriftens profetior. Mitt intresse har varit speciellt riktat mot mirakelberättelserna i kap 8-9. De båda kapitlen utgör ett matchande par mot bergspredikan i kap 5-7 och uttrycker tydligt Jesus stora auktoritet, samtidigt som de utgör ett led i Matteus beskrivning av Jesus som Messias.

Jag behandlade sedan de judiska messiasförväntningarna på Jesus tid och utgick från Collins beskrivning av fyra paradigmer av messiasförväntningar. Samtidigt som det finns en del likheter mellan Jesus och de olika förväntningarna är skillnaderna ofta stora och det är allmänt vedertaget att det inte förväntades att Messias skulle utföra helandeunder.

Utifrån en diskussion att Matteus borde ha ägnat sig åt att skildra en relevant messiasbild fortsatte jag med att skriva om intresset för mirakel på Jesus tid. Därefter skrev jag om två försök som ofta används för att hitta anknytningar till en mirakelgörande Messias, dels försöken att koppla Jesus till Salomo och till den eskatologiske profeten. Jag fortsatte sedan med att skriva om helande i det messianska riket, med utgångspunkt i pseudepigrafiska texter.

Efter en diskussion om det messianska riket började jag mer noggrant analysera Matt 8-9, med speciellt fokus på den första triaden av mirakelberättelser och det citat från Jes 53:4 som avslutar den första triaden. Jag gjorde en jämförelse mellan Matteus översättning av Jes 53:4 och texterna i LXX och MT, vilket efterföljdes av en diskussion. Efter att ha lyft fram

vissa detaljer i resterande del av kap 8-9 gjorde jag en analys av Matt 11 och likheten med 4Q521. Detta eftersom det så tydligt är ett syfte med kap 8-9 att utgöra en grund och förutsättning för det som sker i kap 11.

6.2 Slutsats

Mina frågeställningar handlade om vilken roll Jesus underverk spelade i Matteus skildring av honom som Messias. På vilka sätt var framställningen av Jesus som den mirakelgörande Messias relevant i sin judiska kontext? Och hur används den profetia som citeras i Matt 8:17 för att bekräfta Jesus helandetjänst?

Att messiasförväntan inte var monolitisk märks i Matteus beskrivning av Jesus som Messias. Enbart i de avsnitt av Matteusevangeliet som jag har undersökt har han beskrivits som den davidiske kungen, den eskatologiske profeten och den himmelske människosonen. Messiasförväntningarna uppstod genom en spänning mellan Skriftens löften och en annorlunda verklighet. Det är dock tydligt att man inte med nödvändighet uppfattade Jesus som Messias för att han utförde underverk. Detta märks exempelvis i Johannes fråga till Jesus, som han ställde efter att ha hört talas om en del av de underverk Jesus utförde. Var det då så att Jesus helandetjänst inte alls passade in i de judiska messiasförväntningarna? Jag har argumenterat för så inte är fallet. I de olika messiasförväntningarna fanns det många olika detaljer som Matteus kunde anknyta till och som han använde sig av.

I min uppsats har jag funnit hur en allmän förväntan på helande och frånvaro av sjukdomar i det framtida eskatologiska riket kan ha utgjort en länk i beskrivningen av Jesus helandetjänst. I det framtida eskatologiska riket skulle Messias regera och flera texter talar i det sammanhanget om helande. Anspråket om Guds rikes framträdande i samband med Jesus helandetjänst har en central roll i Matteusevangeliet. Då Matteus beskriver Jesus helandeverk och samtidigt skildrar Jesus förkunnelse om Guds rike indikerar texten att associationerna gått till det messianska riket. Messias skulle i detta rike vara en Guds agent och det ligger nära till hands att uppfatta mirakelgöraren Jesus som denne person.

Matteus gör anspråk på att Jesus uppfyller Skriften och i besvarandet av uppsatsens frågeställning har det varit särskilt relevant att undersöka Matt 8:17. Matteus bryter här mot sin vana att utgå från LXX och istället gör han här en egen översättning av Jes 53:4. Jag har funnit att han har gjort avväganden i sin översättning för att skildra Jesus som Skriftens utlovade Messias och bekräfta hans helandetjänst. Genom en skicklig tolkning av Jes 53:4 visar han för sina läsare att helandetjänsten ligger i linje med vad Gud lovat. Det är även

troligt att han i sin översättning gör anspelningar på den davidiske herdekungen i Hes 34, som också återfinns i Salomos psalmer. Anspelningarna till den davidiske herden är något som dessutom återkommer vid flera tillfällen i Matteus berättelse. Han identifierar Jesus med denne herde, som både i traditionen och i Gamla testamentet förbarmar sig över sin hjord och helar de sjuka. Sättet att arbeta ligger i linje med judisk exeges och Matteus gör tydligt att oavsett andra förväntningar är Jesus tjänst i enlighet med Skriften. Därmed bekräftas Jesus som en mirakelgörande Messias såsom han beskrivs i Matt 8-9.

Det har i min analys blivit tydligt att ett av syftena med Matt 8-9 är att utgöra en grund för Jesus svar till Johannes döparen i Matt 11. Allt som enligt Jesus svar går att se och höra har man som läsare fått beskrivet i kap 8-9. Svaret till Johannes döparen anspelar på ett antal verser från Jesaja och Matteus väver därmed än en gång in en argumentation från Gamla testamentet. Vad som dessutom är verkligt intressant är att svaret visar på en gemensam tradition med 4Q521. Även om det inte fanns en allmän förväntan att Messias skulle bota sjuka, visar 4Q521 att det fanns traditioner där helanden sker i samband med att Messias agerar som en Guds agent, traditioner som Matteus anknyter till.

Messianska mirakel har i den judiska traditionen främst varit förknippade med den eskatologiske profeten. Det är allmänt känt att profeten Moses är en typologi som präglar stora delar av Matteusevangeliet. Min uppfattning är att denna prägel sätts på Matt 8-9, främst genom de belägg som läggs inför kap 11 och dess anspelningar till den profetiske gestalten i 4Q521. Samtidigt som 4Q521 sänder signaler om en eskatologisk profet finns det också en prägel av en förväntan på en davidisk Messias. Det har i uppsatsen framgått att Matteus tillskriver Jesus flera olika messianska titlar. Anknytningspunkter till messiasförväntningarna finns lite här och där och det är inte ovanligt att finna en mosestypologi vid sidan av kungliga davidiska motiv. Detta kännetecknar Matteus beskrivning av Jesus.

Samtidigt som det inte fanns en allmän förväntan att Messias skulle bota sjuka och utföra mirakel har jag i min uppsats visat att det fanns underlag för att skildra en mirakelgörande Messias. Både i traditionen och i Skriften fanns material som Matteus använt sig av och tydligt anspelar till. Jag har argumenterat för att detta material har varit en tillräcklig resurs i Matteus ambition att beskriva underverken som en del av Jesus messianska tjänst. Därmed skildras i kap 8-9 en mirakelgörande Messias som var rationellt underbyggd och relevant i sin judiska kontext. Då Jesus presenteras som en mirakelgörande Messias är det en judisk Messias, en ödmjuk Messias och en Messias med mycket makt och myndighet som beskrivs.

Jag har i denna uppsats inte haft för avsikt att beröra historiciteten i det Matteus beskrivit eller hans trohet till det material som utgör grunden för hans evangelium. Det går samtidigt inte att komma ifrån att om berättelserna i Matteusevangeliet hade varit en ren fiktion, skulle det i så fall, i hans ambition att beskriva Jesus som Messias, funnits ett stort antal mer lämpliga underverk att konstruera. Istället verkar det som att Matteus försökt göra det bästa av situationen, med det material han hade. För den som vill argumentera för Matteus trohet till det råmaterial och den tradition han arbetade med i sitt evangelium, finns det här en hel del att utgå ifrån; och kanske även ett uppslag för vidare forskning.

7. Litteraturförteckning

Primärkällor

The Babylonian Talmud (ed. Rabbi I. Epstein; London: The Soncino Press, 1936/1938/1948).

Biblia Hebraica Stuttgartensia (red. K. Elliger och W. Rudolph; Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1983).

The Dead Sea Scrolls study edition, Vol.1, 1Q1-4Q273 (García Martínez, F. och Tigchelaar, E.J.C.; Leiden: Brill, 1997).

The Dead Sea Scrolls study edition, Vol.2, 4Q274-11Q31 (García Martínez, F. och Tigchelaar, E.J.C.; Leiden: Brill, 1997).

The Isaiah targum: Introduction, Translation, Apparatus and Notes (Translation by B. Chilton; Wilmington: Michael Glazier, 1987).

The Jerusalem Talmud, Third Order: Tractate Ketubot, Tractate Niddah (ed. H. Guggenheimer; New York: de Gruyter, 2006).

Josefus, The Antiquities of the Jews (Translation by W. Whiston; Peabody: Hendrickson Publishers, 2007).

Novum Testamentum Graece (27:e upplagan, red. K. Aland, J. Karavidopoulos, C.M. Martini och B.M. Metzger B.M.; Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1993).

The Old Testament Pseudepigrapha, Vol I & II (ed. J.H. Charlesworth; Peabody: Hendrickson Publishers, 2009).

Psalms of Solomon (H. E. Ryle and M. R. James; Cambridge: Cambridge University Press, 1891).

Septuaginta (red. A. Rahlfs; Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1935/1982).

Sekundärlitteratur

Allison, Dale C., *The New Moses: a Matthean typology* (Minneapolis: Fortress Press, 1993).

Back, Sven-Olav, *Han som kom: till frågan om Jesu messianska anspråk* (Åbo: Åbo Akademi, 2006).

Beaton, Richard, *Isaiah's Christ in Matthew's Gospel* (SNTSMS 123; Cambridge: Cambridge University Press, 2002).

Collins, John J., *The Scepter and the Star: Messianism in Light of the Dead Sea Scrolls* (2 uppl.; Grand Rapids: Eerdmans, 2010).

- Chae, Young S., *Jesus as the eschatological Davidic shepherd: studies in the Old Testament, Second Temple Judaism and in the Gospel of Matthew* (WUNT II. 216; Tübingen: Mohr Siebeck, 2006).
- Charlesworth, J.H., "Jesus, Early Jewish Literature, and Archaeology" i Charlesworth, J.H., *Jesus' Jewishness: Exploring the Place of Jesus within Early Judaism*, (New York: Crossroad Publishing, 1991) 177-198.
- Charlesworth, J. H. (ed.), *The Old Testament Pseudepigrapha, Vol I & II* (Peabody: Hendrickson Publishers, 2009).
- Charlesworth, J.H., "The Son of David: Solomon and Jesus (Mark 10.47)" i P. Borgen och S. Giversen (red.), *The New Testament and Hellenistic Judaism* (Århus: Aarhus University Press, 1995), 72-87.
- Chilton, B., *A Galilean Rabbi And His Bible: Jesus' Own Interpretation of Isaiah* (London: SPCK, 1984)
- Davies, William D. och Allison, Dale C., *A critical and exegetical commentary on the gospel according to Saint Matthew, Vol. 2, Commentary on Matthew VIII-XVIII* (The international critical commentary on the Holy scriptures of the Old and New Testaments; Edinburgh: T.&T. Clark, 1991).
- Eve, Eric, *The Jewish Context of Jesus' Miracles* (JSNTS 231; London: Sheffield Academic Press, 2002).
- France, R. T., *The Gospel of Matthew* (NICNT; Grand Rapids: Eerdmans, 2007).
- France, R. T., *Matthew: Evangelist and Teacher* (Eugene: WIPF and STOCK Publishers, 2004).
- Gerhardsson, Birger, *Jesu maktgärningar i Matteusevangeliet* (Lund: Novapress, 1991).
- Green, W. S., "Introduction: Messiah in Judaism: Rethinking the Question" i Neusner J., Green W. S., Frerichs E., *Judaisms and their Messiahs at the turn of the Christian era* (Cambridge University Press: Cambridge, 1996), 1-14.
- Juel, Donald, *Messianic Exegesis: Christological Interpretation of the Old Testament in Early Christianity* (Philadelphia: Fortress Press, 1992).
- Kvalbein, Hans, "The Wonders of the End-Time: Metaphoric Language in 4Q521 and the Interpretation of Matthew 11.5 par." *Journal for the Study of the Pseudepigrapha* 18 (1998): 87-110.

- Leske, Adrian M., "Isaiah and Matthew: The Prophetic Influence in the First Gospel" i Bellinger, William H. och Farmer William R. (ed.) *Jesus and the suffering servant: Isaiah 53 and Christian origins* (Harrisburg: Trinity Press International, 1998), 152-169.
- Martin, F., "The Image of Shepherd in the Gospel of Saint Matthew" i *Science et esprit: revue théologique et philosophique* 27 (1975), (Montréal: Editions Bellarmin, 1975), 261-301.
- Novakovic, Lidija, *Messiah, the Healer of the Sick: A Study of Jesus as the Son of David in the Gospel of Matthew* (WUNT II.170; Tübingen: Mohr Siebeck, 2003).
- Rodriguez, R., "Re-framing End-Time Wonders: A Response to Hans Kvalbein" *Journal for the Study of the Pseudepigrapha* 20.3 (2011): 219-240.
- Suter, D. W., "Enoch in Sheol: Updating the Dating of the Book of Parables", i G. Boccaccini (red.), *Enoch and the Messiah Son of Man: Revisiting the Book of Parables* (Grand Rapids: Eerdmans, 2007), s. 415-443.
- Werman, C., "A Messiah in Heaven? A Re-Evaluation of Jewish and Christian Apocalyptic Traditions" i Clements, R. A., och Schwartz, D. R. (ed), *Text, Thought, and Practice in Qumran and Early Christianity* (Studies on the Texts of the Desert of Judah, 84; Leiden: Brill, 2009), 281-299.
- Wright, N.T., *Christian origins and the Question of God: Vol II, Jesus and the Victory of God* (London: SPCK; Minneapolis: Fortress Press, 1996).